

eis sprooch

erausgi vun der Actioun Lëtzebuergesch
Lëtzebuerg

2. Trimester
1992

Nci Folleg / 4 Hefter pro Jor, dovun 1 Extra-Serie
Drock: Kremer-Muller & Cie L-3895 Fëiz

Nr 35

Willy Goergen: Leontodon Taraxacum		Al Steinmetz: Eng Vakanzgeschicht	69
Henri Rinnen: D'Pissblumm	49	Jhoss Medinger: D'Odyssee vum Conter Fräiheitsbeemchen	71
Raymond Schaack: Waarm Deg	50	Emile Steffen: Rapport vun der Generalversammlung vun der AL vum 14. Mäerz 1992	73
Henri Rinnen: † Hary Godcfroid (1877-1942)	51	Pierre Posing: Optimismus	81
Robert Siuda: Klenggeketen	58	R. Wohlfart: Zeechnungen	82
Dieter Zimmer: Wéi de Paulus zu Korinth gepriedegt huet (II)	59	h.r.: Vum Colette a Fernand bis hannesch bei de Litty	83
E. Arnoldy: Den Tränteljhemp	60	h.r.: Notizen	86
Jhang Jonas: Et as nët ze glewen...	61	h.r./Gjpr./J. Steffen: Aus dem Bicherbuttek	91
Tom Thies: Erënnerungen un d'Vakanz bei de Grousselteren (V)	63	Pierre Posing: Sexothérapie	95
Fen Dag Zwangsaarbecht		Gil Mandy: Och emol e Luef, mä... och e puer Datzen	96
E. Devaquet: Mäi Frcier / Éiweg Plo	67		
R. Kartheiser: nuets...	68		
R. Ludes: Spaass hin, Spaass hir	68		

Willy Goergen

Leontodon Taraxacum

Wat blénkt sou goldeg do vu wäit
 Wéi d'Knäpp vun engem Hochzäitskleed?
 Eng Krinolin vu grénger Seid
 Hir Wolange rondëm sech spreet.
 An aus der Jupe sou schickeg fein
 Streckt sech eng Tail schlank wéi eng Gäert.
 De Struwwelkapp voll Sonneschäin
 Huet d'Hoër iwver d'Stir geschäert.
 Wéi heescht dat Mënsch mat
 séngem Numm?
 – Leontodon Taraxacum.

Et wor eng Hiewan ganz gewëss,
 Déi an dës Bloum verwënscht as gin,
 Well wann s de vun de Blieder ëss,
 Dat wiirkt op dech wéi 'ng Medezin.
 Woors onbehollef, déck a steif,

Erléist gës du vun allem Drock,
 Sou libber spiirs du dech am Leif
 An d'Blutt as gläich erëm am Zock.
 Ni méi vergëss du dann den Numm
 – Leontodon Taraxacum

De Summer dréckt op Feld a Gaart.
 Du mécht si sech e Präbblishutt
 Vu Fiedercher schneiwäiss an zaart:
 Déi Truecht geet hiner Schlankheet gutt.
 Hei kënnt de Wand a Schapp fir Schapp
 Rappt hien hir Hutt an Hor vum Kapp
 A spreet se wäithin iwver d'Land;
 D'aarm Bloum trëllt dout duer an de Sand.
 Zum Spottwuert gouf verdäitscht
 den Numm.
 – Leontodon Taraxacum.

Henri Rinnen

D'Pissblumm

Wéi nennt Dir déi Blumm, hei op der zweeter Deckelsäit? Eng Blumm, déi csou vill Nimm ucter d'Land an iwwerall huet. Jidderree kennt se, se wüsst ze soen iwwerall. Am Gaart huet ee se nët gär, do as se nët geliden, mol nët am Wues beim Haus hautdésdaags! Mä soss. As se dann nët schéin, déi goldgiel Blumm, déi fir sou munneches gebraucht gouf, vun de Leit an der Volleksmedezin, vun de Kanner...

Hire wëssenschaftlechen Numm *TARAXACUM officinale*, oder och *Leontodon taraxacum officinalis*, wat dem däitsche Löwenzahn entsprécht. *Taraxacum* as mlt. a gouf géint d'Taraxis gebraucht, Taraxis as e Stoff aus der Wuurzel, dee géint liicht Infektione vun den Ae gebraucht gin as, an nach, wann ee liicht, je, Duurchernee am Kapp wir. *Taraxis* wir mlt., wir eppes, dat een aus dem Blut vu Schizophrene kënn gewannen, dat no e puer Injektionen (Sprëtzen) bei gesonne Leit Symptomer vu Schizophrenie bewirke géif. (Nom Eduard Avenarius: «Was muß der Gebildete vom Griechischen wissen» — 1905). A wann een a Bicher vun «Hilfpflanzen» kucke geet, da liest en do, datt dee battere Saaft d'Waasser géif doe goen, et géing ee gutt ze Stull, et géif d'Blutt rengen, an et wir ganz gutt fir eng «Fréijoorskur». — Dofir eise *Bettseeesch* a *Pissblumm* a *Bettschässer*. — An der «sympathescher» Medizin gët se géint d'Gielzucht geholl, nom Motto: wat sech gläicht, hëlleft. D'Mëllechki, déi d'Blicder gare friesse sollen, géife méi Mëllech gin; et heescht awer och, datt dovun de Botter giel géif. (De Botter, am Éislek d'Botter, wor ëmmer méi giel gin, wann d'Kéi op d'Weed gongen.)

Vun denen honnerten däitschen Nimm siewen hei opgezicht: *Löwenzahn*, *Kuhblume*, *Kettenblume*, *Mönchskopf*, *Butter-*, *Hunde-*,

Dotter-, *Maien-*, *Pferde-*, *Popenblume*, *Bettpisser*, *Pfaffenröhrlein*, *Sonnenwürbel*.

Et mag een intresséieren, wat d'Gebridder Grimm an hirem «Wörterbuch» ugin: «*eine der vielen benennungen, löwenzahn, um der sonnen willen, sonnenwürbel, merzenblume der zeit halber, dotter- oder eyerblume, um der gälen farben willen; pfaffenblatt und mönchsköpf, der blatten halber; peszemen rörlein um der wirkung willen; dentem leonis, lewenzan, der blätter halben mit den spitzen zänen; weg- oder wysen lattich, der gestalt und milch halben.* (Bock, Kräuterbuch) Ënner «*Kuhblumme*» fann mer dann: *Löwenzahn, dotterblume, käseblume; «butterblume»* géif och d'*caltha palustris* genannt — eng Planz, déi mir am Éislek *Fräscheblumm* genannt hun.

D'Transouse nennen se *dent-de-lion a pissenlit*, wou se sécher och nach aner Bezeechnungen derfir hun. Wann et bei hinnen heescht: «*manger le pissenlit par la racine*», dann as et dat, wat mir als «d'Muerte vun enne gesi wuessen» bezeechnen.

Si hun am Frankräich och nët eleng aus de Wuurzelen de «*fausse chicorée*» gemaacht, dat mouch méng Groussmamm och. Déi déckst Wuurzel sin a kleng Stécker geschnidde gin, gedréchent, dat wor dann de Schikri.

Ernimme mer nëmme den hollänneschen Numm *Paarde-*, *Peerdebloem* a *Leeuwentand*, an den engleschen *Dandelion*.

A wéi heescht se bei äis. Nom Henri Klees, «Lux. Pflanzennamen»: *Äerblumm*, *Äerstack*, *Beienzalot*, *Bettseeesch(blumm)*, *Bettschässer*, *Botterblumm*, *Blosblumm*, *Duederblumm*, *Hondsblumm*, *Jongebblumm*, *Kéischwapp*, *Ketteblumm*, *Ketze(l)blumm*, *Ketteplausch*, *Luuchteblumm*, *Minnechkapp*, *Pissblumm*, *Pisszalot*, *Speckpitsch*, *-bitsch*, *Wis-*

zalot, *Zaloteblumm*. Wa s'ausgeblitt si, gin se vun de Kanner *Blosblumm* genannt; an da *Minnechkapp*, *Kessemcher*, *Kësschen*, *Lanter*, *Lüchtercher* (dat lescht nom Dicks séngem Planzendixionär). Wat nach ugin as: *Vupper-ten* a *Réngelblumm* as vläicht nët z'ënnerschreiwén, obschongs een ni weess, ob et stëmmt odder nët. Déi meescht vun denen Nimm loossen sech liicht verstoen a gläichen denen däitschen. Plausch as eppes, wat vill Blieder huet, wat «plauscheg» as; jidderree wäerd wëssen, wat e Putsch, e Schwapp as; *Botter-* an *Duederblumm* versteet sech wéinst deer gicler Faarf; *Ketteblumm*, well d'Kanner mat den huele Stiller sech (Hals)ketten dervu gemaacht hun; bei *Minnechkapp* as nun nët un e Minnech, e kastréiert Päerd ze denken, mä un eist alt Wuert fir e Mönch. *Speckpitsch* as ze verstoen, well soss Spéck ausgegreet gouf, fir Fett iwwer de Bettsecheschalot ze schidden an d'Gréiwe mat drop koumen.

Äerblumm, Duederblumm versteet een ouni laang ze kalenneren. As et nët eppes wéi den Dueder vum Ä? Op Jongeblumm weess ech mer kee Räum ze maachen.

Ob *Vupperte* vläicht dohir ze verstoen as, datt d'Kanner sech doraus eng Aart Fleet, Päif géifen se am Guttland soen, gemaacht hun? De Still gouf op eng bestëmmt Längt ofgeschnidden, op engem Fnn eppes ofgeschappt, a wann een déi dann an de Mond gestach a geblosen huet, huet se gefiipst, en hellen oder méi donklen Toun, jec nodeem wéi laang d'Stéck Still wir. Et wor dat selwecht, wéi een sech esou eng Fip aus der Schuel vun engem Hieselter konnt maachen, fir an e «Waldhuer» ze sticchen. — *Blosblumm*, as dat nët méi schéin ewéi «*Pusteblumm*», wat eis Kanner haut an der Schoul léieren? Lo hun ech mech erëm, oder ewell, a méng Kannerzäit verrannt, wa mer d'Kéi gehutt hun. — Aus engem Karhallem hu mer grad esou eng Fip gemat. —

Am Fréijor si mer als Kanner ugestallt gin Zalot ze stiechen ze goen, wat mer (nach laang) nët gär gemaacht hun. E wor nët esou

goltegiel — dees esou konnt een a geplout Stécker oder a Maulëfskéip fannen — ewéi deen deen een haut ze kafé kritt, mä dach wuel sou gesond. Soubal d'Knäpp (Blumm) sech gewisen hun, da wor et aus mam Zalotestieche goen.

Vläicht nach eppes iwwer den Zalot, wann een dem «Wörterbuch der Volkskunde» glewe kann: de flammännische Brauch fir d'Botterblumm oder de Bettsechesch als Zalot ze brauchen, hätten déi Däitsch aus dem éischte Weltkrich mat heem bruecht.

Da woren si awer wäit hannendran, well doudsécher as laang bei äis virum éischte Weltkrich (Wisenzalot) gestach gin!

Raymond Schaack

Waarm Deg

Verdonst as all Drëps Waasser
De Buedem jäizt no Reen
Bis an déi déifste Baschten
baakt och dee kaalste Steen

D'Zalot léisst d'Läpper hänken
an d'Grompere gi giel
Un eise Kréischelhecken
sin d'Blieder gro a wiel

De Reewuerm op de Schallen
wéi réngelt e sou midd!
Fënt e kee fiicht Revéier
as et em hee geschitt

Gréng géfteg licht den Himmel
d'Mësch buet sech nach am Trach
Vu färe knuert en Dimmer
Erschreckt fiirt d'Maus an d'Lach

Henri Rinnen

† Hary Godefroid (1877-1942)

E Wuert virof

Viru 50 Jor wor eng vun dene batterste Stonnen an eiser Geschicht, zënter deer Zäit, wéi et erëm e Land Lëtzebuerg gin as, e Land, dat 1867 fir éiweg neutral an onofhängeg vun deemolege Meeschter vun Europa dektretéiert as gin. Dat sin 125 Jor. A wat dat Recht vun Neutralitéit an Onofhängegkeet wäert wor, as d'Land 1914 an 1940 gewuer gin.

«Le droit du fort est toujours le meilleur», huet ewell de Jean de la Fontaine, franséischen Dichter (1621-1695) a sénge Fabele festgehalen.

1942 as d'«Wehrmacht» fir d'Lëtzebuenger Jonge vum Gauleiter Simon «verordnet» gin, a se goufe gezwonge géint hiirt Gewëssen an e Krich missen ze goen; Jongen, déi sech nët gestallt hun oder nom Aarbechtdéngscht «désertéiert» sin - wéi wann een désertéiere kënnt, wann een näischt mat engem Krich ze din huet — sech deem Diktat entzun hun, hate mat Doudesstrof a KZ ze rechnen, hir Familjen as déportéiert, ëmgesidelt gin.

Dernieft as 1992 och en Erënnerungsjor fir u Leit ze denken, déi äis viru Jore fir ëmmer verlooss hun, déi staark Stécker op hir Hemecht, hire Këppche Land an op hir Sprooch gehalen hun.

Virun 150 Jor as den N.E. Becker zu Wuermer op d'Welt komm (1842-1920).

Virun 100 Jor as den Nicolas Gonner, am Pafendall gebuer, gestuerwen (1835-1892).

D'Post huet duerwéinst zwéi Käppercher erausgin, déi un déi zwéin erënneren, déi d'Land verlooss hun an an Amerika gezu sin. Si allebéid hun hir arem al Hemecht do iwuer nët vergiess an hir Sprooch an Éiere gehalen.

Viru 50 Jor

Wann déi zwéi vläicht méi aus Verlaangere un d'Hemecht an un hirer Sprooch gehaangen hun, da sin déi béid et, déi äis an d'Welt ufanks Juni 1942 Äddi soten, den Hary Godefroid († 11.06.1942) an de Willy Goergen († 05.06.1942) déi mer nët vergiess solle.

En ewéi deen aneren hun hiirt gemaacht, fir dee Keppche Land a séng Sprooch. Allebéid woren se Schafferten, wann een sech esou ausdrécke kann. E sëllechen hun si geschriwwen a publizéiert, a geruddert a gewuddert fir dat, wat si als dat Egenst vun äis ugesin hun: eis Fräiheet an eis Sprooch. Vu Beruff haten se allebéid mat der Schoul ze din, deen ee Schoulmeeschter, Hary Godefroid, deen anere Professor, Willy Goergen, fir deen den Hary Godefroid e grouse Respekt wéinst sénger Aier fir eis Sprooch hat an him zer Éier fir séng 70 Jor an der Schrëft «Liderklank an Hemechtsdank» (24 Säiten, 1937) gratuléiert huet.

Hary Godefroid

Den Hary Godefroid as den 23. September 1877 zu Jemeppe bei Léck op d'Welt komm an den 11. Juni 1942 zu Rodange, Réidéng op der Kor, gestuerwen. Sâi Papp, de «Nikolaus Godfroid, Ackerer», wor de 4. Mäerz 1846 zu Lëllgen (Lullingen, Gemeng Bëigen, Kanton Klierf) gebuer, Jong vum Michael Godfroid a Margaretha Genten, déi zu Lullingen im Großherzogtum Luxemburg wunnen. Séng Mamm, Margaretha Freres, «ohne Geschäft», gebuer de 5. Oktober 1841 zu Ääspeler (Espeler, Gemeng Burg-Reuland — Ducrf un der belsch-lëtzebuergescher Grenz), Meedche vum Privatfieschter Leonhard Freres an der verstuerwener Elisabeth Batta. Si sin den 9. August 1876 — 9 Jor no eiser Neutralitéits- an Onofhängegkeetsdeklaratioun — op der Gemeng vu (Burg-) Reuland bestued gin; Zeie woren de Wilhelm Klohs, Kaufmann vu Reuland an de Sekretär Ferdinand von Dhaen.

(Heirathsurkunde Nr 9. — Auszug des Standesamtes zu Reuland vom 14. Oktober 1909)

Losse mer hei aflécken, datt een an eiser Literaturgeschichte liest, si wir «Deutsche» gewiescht, dat fir déi Zäit och richtig wor, haut wir et d'Neibelscht, wéi s'am Fëislek elo nach soen, well St. Vith mat Reuland jo nom éischte Weltkrich Belgien zougesprach gouf, obschongs et bis 1815 aalt Lëtzebuurger Gebitt wor. (Um Wiener Kongress gouf alles déi Sait vu Musel, Sauer an Our, mat Bitburg a St. Vith preisesch; 2.280 km².)

D'Eltere vum Hary sin an d'Belsch bei Léck gezun, wou de Papp wuel an de Kuelegrouwen oder an enger Schmelz Aarbecht fond huet, well hei am Land d'Aarbechtsplaze rar woren. (De Grousspapp vum Schreiwier vun dësen Zeilen wor deemools och — ém 1870 — eng Zäit an d'Lécker Kuelegrouwe schaffe gaang, huet et awer nët laang do ausgehalen.)

Séng Schouljoren huet den Hary zu Villacr (et heescht och op enger Plaz Tilleur) bei

Léck gemaacht; «ech sin am Kuelcbasséng bei Léck opgewuess», schreift hien (III. S.53), «ënnert wallouneschen tiésses de houille». (III. S.58)

1889 koumen d'Eltere mat denen zwéi Jongen, Hary a Léngert, erëm op Lëllgen. Den Hary hat du 12 Jor a gouf als Kéiert bei d'Bauere verdanzt. E Kéiert, d.h. een deen d'Kéi musst hidden, hat nët nëmmen d'Kéi ze hidden, e musst och all déi kleng, alt ze schwéier, Aarbechten am Stall an am Haus maachen. «D'Meeschteren ower hun ons schlecht z'iesse gin, hun ons mat Aarbecht iwwerlueden an dacks vill vernannt; si hun ower beileiwe nët zou onse Feler stëllgehalen; et hat méi den Uschäin, wéi wann se no Geleënhete gesicht hätten, fir ons Virwërf ze man a frou gewiest wären, Ursachen derzou ze fannen...» (III. S.51) Dat huet en da fënnf Jor laang misse maachen, op der Neimillen, op der Maulesmillen, zu Houfelt an zu Tratten. Wann ee sénge Schrëfte glewe kann, da war dat awer dach eng schéi Zäit un déi en sech erënnert, wann e schreift: «Gerad ewéi ech méng fënnf Jor Kéijongenzäit nët hiergëif fir fënnf Jor Universitét...»

Hie koum du mat 16-17 Jor op Bréissel: «Vir e Jor ër véierzeg wor ech eemol Kellerbouf zou Bréissel am Hôtel des Boulevard op der Gare du Nord». (II. S.67)

Laang wor en do nët. E koum erëm op Lëllgen. Wéi et nu gaangen as, datt hien dem Paschtouer Wilhelm Zorn (*14.6.1850 Ell, †24.1.1920 Sëll), deen do vum 1.10.1889 bis den 1.10.1898 Paschtouer wor an dem Schoulmeeschter Blau (†25.9.1930) opgefall as, fir dee waakregen a gewëtzte Jong fir an d'Normalschoul virzebreden, wësse mer nët. As et vläicht duurch d'Owesschoul gewiescht an déi d'Kanner deemools nach zwee Jor, méi gezwongen ewéi fräiwelleg, gaange sin? «Den Här Zorn wor mäin däitsche Léiermeeschter», schreift en. (II. S.54)

Hary Codefroid
(1877-1942)

Séng dräi Jor an der Normalschoul fir Schoulmeeschter ze gin huet e ganz gutt gepackt, e wor du déck 21 Jor al, an de 4. Rang den 12.8.1898 mat Auszuechnung bestanen. Den 3. Rang huet en de 3.7.1901, den 2. Rang de 27.9.1902, allebéid mat Satisfactioun gemat, an och den 1. Rang eruwert (Festbroschür 1961).

Séng éischt Plaz als frësch gebakene Schoulmeeschter krut en zu Boxer, en Duerf nët wäit ewech vu Lëllgen, wou séng Leit gelieft hun. — Sâi Brudder Léngert as op Boxer bestued gin. — Do hat hien dann d'Kanner ze hidden an z'instruëieren vun 1898 u bis 1901. An deer Zäit huet sech ewell gewisen ewéi e geduucht wor, an zäitliewes gemat a geschafft huet, je, wou sâin Intressen, nieft der Schoul, loug: Sprooch, Litteratur, Gesank a Musek.

Vu Boxer koum en op Guedber, wou e vun 1901 bis 1904 wor. Dono huet hien ce Jor (1904/05) zu Schuller a Rodange ersat a koum 1905 op Réidéng op der Kor, wéi hien ëmmer fir Rodange geschriwwen huet, wou e sâi Liewe laang blouf.

Zu Rodange as den Henri Nicolas Godefroid, 28 Jor al, mat der Joffer Marie-Catherine Picrre, ohne Stand, 25 Jor al, gebuer zu Rodange, den 10. März 1880, Meedche vum Henri Pierre an der Josephine Bontemps, de 27. November 1905, owes ëm 8 Auer, op der Gemeng Péitëng bestued gin. Zeie woren de Genin Jean, Bauer, de Biver Pierre, Egentëmer, de Lambert Franz, Biergaarbechter an de Biver Joseph, Bauer, alleguer vu Rolléng, déi nët matenee Familje woren. — Si kruten 11 Kanner, vun denen der 7 ze Liewe bliwwe sin. Séng Kanner: Joseph bestued mat enger François; Hilda; Albert bestued mat enger Barbose; Yvonne déi Schoulschwëster gin as, d'Schwëster Hildgard; Léonic bestued mat engem René Jomé; Marie bestued mam J.P. Sewen; Germaine bestued mam Lucien Bové. (Fichier: Altmann)

Den Hary Godefroid as ufanks Summer 1936 a Pensioun gaangen, den 11. Juni 1942

un Häerzschwächt zu Rodange an der «Brunnenstraße» 6, gestuerwen. D'Begriefnes wor de 14. Juni 1942, sonndes nomëttes ëm véier Auer, d'Läichebegänknes wor méindes de 15.6.92 ëm halwer elef an der Porkiurch. — Séng Fra as de 27. Januar 1956 verscheid. — (Den 10. Mee 1940 wor d'Famill op Ollem évakuéiert gin.)

E Liewe voller Aarbecht fir d'Famill, fir d'Schoul, fir d'Uertschaft, fir d'Lëtzebuerger Sprooch, fir Litteratur, fir Musek a Gesank hat en Enn kritt, e puer Méint eier nach méi Batteres geschitt as, ewéi an de Krichsjore virdrun, wéi d'«Wehrmacht» vun den Naziën, dem Gauleiter Simon dékreteiert gouf, den Naziën, déi hie widder hiewen nach droe konnt an nët gezéckt huet, fir hinnen dat Onrechtlecht ze weisen an ze verstoen ze gin. Et wor jo och «verordnet» gin, datt déi franséisch Familjennimm, grad ewéi d'Virnimm, an däitsch emgeännert misste gin. Hien huet dat nët gemat. An der Doudesannonce steet wuel Heinrich, mä Godefroid as bliwwen.

«Datt hien an däischtere Stonnen, déi eis Hemecht huet missen iwwer sech ergoe loossen, hien als treie Patriot sâi Kapp nimools gebéckt huet, as nët weider verwonnerlech.» (Festgof S. 10)

1941 krut e sâi Radio «beschlagnahm». Datt en sech dat nët ouni eppes gefale wollt loossen, as klor, wann ee weess wéi hie géint d'Besatzong an d'Naziën agestallt wor. Hien huet laudenhaart dergéint protestéiert. Et gong esou haart erof, datt d'Nopere ganz besuergt eriwwer gekuckt hun, séng Fra probéiert huet hien ze zëssen, et konnt nâischt déngen. I hien huet sech nët gin, well et gong ëm prinzipiell Saachen an do huet et geheescht sech stäipen a wicren. (Festgof S. 75)

Déi Godefroid stamen aus dem Wallouneschen, schreift den T(ony) K(c)ll(en) an der «Obermosel» vum 11. November 1938 an enger Bespriechnung vu «Lëtzebuerger Sprooch a Literatur», Verlag «Jong-Hemecht». Bei der Vollekszielung vun 1880

gouf et 4 Godefroid an 11 Godfroid (dem Hary säi Papp huet Godfroid, ouni e, am Heiratsakt vun 1867 ënnerschriwwen — 1905, wéi den Hary Godefroid bestuet gouf: Gottfroid.) 1930 gouf et ee Godfroid (zu Befort), 28 Godefroid (een zu Betebuerg, zu Ierpeldéngen/Wolz, am Gronn, zu Nénksen a Lenzweiler, 2 zu Uewerkuer, 5 zu Fëschbech/Miersch, 7 zu Schëffleng a 9 zu Rodange); nicht 19 Godfroid (een zu Bissen, Béiwen/Wolz, Déifferdang, 2 zu Klierf, 4 zu Wëntréng an 10 zu Lëllgen). (Geographie der Lux. Familiennamen. Inst. g. d., Section de Linguistique etc. Beiträge XVIII. 1989.)

Bei der Vollekszielung vun 1984 sin et 23 Godefroid a 27 Godfroid. (15 Godefroy, 1 Godfroy.)

Den T.K. schreift nach: et wir opfalend, datt d'Nokomme vun enger «offenbar» wallounescher Familjen ausgesprache Lëtzebuenger gi wíren, jo, e méi rengé Lëtzebuenger wire gin ewéi d'Ditgens, Hengesch oder Millesch. Hei géif et sech weisen, datt Friemlännescher sech zu Lëtzebuerg géifen assimilícíren. Dee Band, den äis alleguer géif zesammenhalen, déi mir Lëtzebuenger sin, as nun emol eis Sprooch, d'Lëtzebuergesch...

Wa soss Rieds vun eistem «Dialekt» gong, gouf «Lëtzebuenger Däitsch» gesot, haut heescht et «Lëtzebuergesch...» an do huet den Hary Godefroid och säi Verdéngscht, well en huet gesot a geschriwwen, et as kee «Lëtzebuenger Platt» mä «Lëtzebuergesch».

A mir zitéieren nach, wat 1938 vun T.K. geschriwwen gouf: Dat Bestriewen aus eiser Mondaart eng ege Sprooch ze maachen, huet csou laang wéineg Sënn, sou laang eist ganz Sproochgebitt nët och politesch zem Groussherzogtum gehéiert. Vlächent kënnt nach emol eng Zäit wéi an anere Länner, wou alles, wat sproochlech an ethnesh zesumme gehéiert, sech zesumme schléissen duerf, och an eistem Gebitt d'Selwerbestimmung verwiirkleche kënnen. Awer bis dohin brauch et nach séng Zäit...

Den Hary Godefroid wor e Mann, e gudden éierleche Mënsch an deem d'Schaussegkeet, de gewëssenhafte Sproochfuerscher an de Litterat ze gläicher Deler sech d'Hand gereecht hun. Dat bewiese séng Schréften.

Doheem roueg, geloossen a spaasseg a lëschtég, dee gär e Liddche geluremt, d'Päif gedämpft huet wéi e Kamäin (wéinst de Gardéngen hu séng Fraleit geknoutert) — hien hat déi Päife mat dene laange riichte Stiller nët ze leiden — a sech un d'Schreiwe gin huet bis an d'Nuccht cran. Jo, esouguer an der Paus an der Schoul, konnt en sech nët ëmmer enthalen sech Notizen a Spüchten ze notéieren, do dann och derbäi d'Päif nët an der Täsche konnt loossen — da wor no der Paus en Damp am Sall ewéi an engem Schaaschtech (Festgof). Hie selwer schreift, datt e gär e gudde Patt Wäin gedronk hätt, an no der Schoul säi Kareli geschnauft huet — dat géif der Dichterei Flillécken — wuel nët all Dag, mä samschdes, wann e, fir

Pierre Grégoire, Ministre des Arts et des Sciences:

Hary Godefroid est, pour moi, un de ces hommes de valeur, disparus dans l'immensité des temps révolus, qui ne cessent de marquer leur présence spirituelle par des rappels incessants d'actes et de gestes, de contacts épistolaires et littéraires, ainsi que de dialogues intimes qui, il y a un quart de siècle, nous ont permis d'explorer, en quelque sorte, les domaines inconnus de la littérature nationale d'expression luxembourgeoise, de dresser un inventaire de notre patrimoine linguistique, d'esquisser des plans pour la mise en relief de nos biens culturels et de rêver ensemble à l'enrichissement progressif de notre trésor spirituel.

(Festgof zur Gedenkfeier vun Hary Godefroid, 22.-24. September 1961 — S. 8)

d'Kanner, eng hallef Stonn geströppt huet. Iwwerall huet e mat ugepaakt, wann hien derfir ugesprach as gin, et sief fir Fest- a Veräinsbroschüren, fir Kantaten, fir Rieden an Usprooch bei enger Primiz, bei enger Hochzäit, fir Fuesentszeitungen, jee, fir all Gelcënheten, wou gemengt gouf, hie kënn hëllef, an hie wir dee richtege Mann derfir. Wat hien alles geschriwwen huet, kann een an der Festbroschür «Festgof zur Gedenkfeier vum Hary Godefroid, Réidéng 22.-24. September 1961» liesen, wou awer déi sëllegen Artiklen aus den Zeitungen an Zäitschrëften nët all ernimmt sin, déi hei am Land an am Ausland publizéiert si gin, grad ewéi séng Rieden oder Konferenzen, déi en souguer bis an Ostflanderen gehalen huet.

Den Hary Godefroid, gutt gesat, mëttelgrouss, korpulent, wor e richtege Eislécker, deen och am Minett nët verstoppt huet vu wou en hier wir. Hien hat all déi Dugenden, déi dem Eislécker durchwech ugchaangé gin, an dat solle sin: fläisség, eppes tockeg an e bèsse verbruet, grondéierlech a krëschtkatoulesch.

E Vollbaart, eng héich Stir, wéi hie géif soen, eng Méck als Schlapp, an en Zwicker — Nueszwécker huet hien dee Brëll genannt — huet hien als Mënsch vun aneren ënnerscheid, wou zu deer Zäit bal all Maansmënsch glat raséiert wor, wat den Amerikaner hir Schold wir — schreift en — déi 1918 deen Typ ouni Baart matbruecht hun.

Séng Iwwerzegung als Krëscht huet e kees verleechent, hien huet et dagdeglech bewisen, vun deem séng religiéis krëschtlech Aarbechten och Zie sin. Op séng Sonndesmass huet e gehalen a wor dacks sonndesmuesges ewell ëm sechs Auer an der Mass — wann en nët als Dirigent op dem Duxall musst sin — an dann hannen an der Kirch ënner dem Duxall stong. Hien hätt deemools esou gär, ewell als Kand, e Gebietbuch mat lëtzebuergesche Gebieder gehat a sech selwer esouguer cent, fir sech, gemacht. Ewell déi Zäit, wéi en d'Kéi gehitt huet, hat en e Gebietbuch an der Täsche vum Kiddel an huet alt probéiert fir

erauszufannen, wat fir laténgesch Wiederdenen däitschen a fransésische géife gläichen a probéiert fir aus dene Sprooch Sätz an d'Latäin hannesch z'iwwersetzen. An dann huet e Kiirchelidder gesongen, déi iwwer de Bann geschaalt hun, de «Lauda Sion», de «Gloria»... An aner, mat de Kéierten zu frecks!...

Hie wor e Schoulmeeschter wéi en am Buch steet. Wuel wor de Schoulmeeschter deemools vill méi wéi haut eng Respektspersoun. A sénger Klass wor Disziplin, ouni datt hien ducrwéinst, wéi aner sénger Kollegen aus deer Zäit, mat Kléppel, Rutt a Lincal regéiert huet. Wéi et do crofgong kann een nees an der Festbroschür vun 1961 liesen, wou den L. Weber séng Schouljore beim Godefroid sou lieweg beschreift. (S.87). Mam Léierplang an de Methode wor en nach laang nët ëmmer averstanen an hat ducrwéinst munnechen Disput mat de lokalen a staatlechen Autoritéiten. Dobäi huet hie kee Fangerbreet vu sénger Menong opgin a mat aller Force, grad ewéi en Déckkapp, se verdedegt. Mat deem, wat hien als gutt a richtege ugesin huet, huet e sech géint Doud an Däiwel wëllen durchsetzen.

Sou as ze verstoen, datt hien, wann den Inschpekter koum, gemat huet, wéi wann deen nët do wir oder, wann deen him eppes wollt virmaachen an en a sénger Stonn ënnerbrach huet, him de Réck gekéiert an zer Fënster erausgekuckt huet.

D'Membre vun der Schoulkommissioun hun sech guer nët lang a sénger Klass gesaumt. Fir mat de Kanner ëmzegen hat

Jos. Philippart,
Buergermeeschter:

Den Hary Godefroid wor nët nëmme Schoulmeeschter, e wor fir Rodange vill méi. Mer kënnen roueg behaapten, datt hien e Stéck vu Rodange selwer wor a bleift.

(Festgof 1961 — S. 9)

Louis Lentz,

Präsident vum Organisationscomité:

Et gët haut nach vill Leit, déi sech sénger erënneren, an nach ganz oft Spichte vun him erzielen. E war sérieux an oprichteg an e gudden Deel echte Lëtzebuerger Humor huet him ni gefeelt, dat gesi mer esou gutt an all sénge Wierker. Eis Sprooch war him un d'Häerz gewuess wéi kaum engem a sénger Zäit an en huet sech domat e Monument gesat, dat haut an eiser Sprooch méi schön ewéi je do steet. Den Hary Godefroid as nët méi aus eiser Sprooch ewech ze denken.

(Festgof 1961 — S. 12)

hien och séng Manéier. No der Schoul do bleiwen oder Strofe gouf et nët bal, a wann et glat a gucr nët anescht goug, da gouf et Pouten. Dat wir eng apaart Attraktioun gewiescht, wou dee «Schëllegen» ewéi déi aner aus der Klass — an de Schoulmeeschter Godefroid selwer — hire Spaass haten. (Festgof S.91/92). Dat goug esou: «X, komm emol heihin, du Flantes.»

Dann huet de Schoulmeeschter Godefroid d'Rutt oder d'Lincal aus dem Pult gekroopt, dem «Mëssdéidegen» séng Hand geholl, guer keng fest Poute gin an derbäi skandéiert: A... wat... hues... du... Méchel... nëmme... fir... än... Gedeessens... an e... Geméch... Lee... dech... op... déng... Panz... néier... an... dann... häls... de... de... Mond... du... ellene... Mupp... — De Gestrooften huet da gemaacht wéi wann et him schrecklech wéi déng, an iwverdeems en op séng Plaz hannescht goug, huet e geschmotzlächelt an denen aneren en A zougedréckt, wéi wann hien e Merci fir déi Attraktioun verdéngt hätt — an den Här Lärer huet gemat, wéi wann hien dat nët geséich.

Loosse mer awer nach ernimmen, datt hien säi Stonneplang hat. Mueres mat Zäit vun Nidder-Réidéng — da muss ech zu Fouss

goen, sot en — an d'Schoul, sonndës ëm 6 Auer an d'Mass, wéi ewell gesot. Et gouf näischt opgeschuppt: «Ëmmerzou schaffen ech mer direkt déi kleng Saache vum Leif. An dann erliedegen ech dat, wat ech nët gär maachen, dann eréischt kënnt dat anert, z. B. d'Dichten an d'Schreiwen, da kann ech méng Saache koordinéieren sou datt ech dacks an engem Gank esou vill erliedegen ewéi aner mat dräi...» (II. S. 69).

Den Hary Godefroid wor Schoulmeeschter duurch an duurch, fir Kanner a fir Grousser. Hien huet de Renert vum Méchel Rodange gutt kennt, deen op säi Wäert ageschat an dat sech ze ege gemat, wat do steet: «Besonnesch huet der Schoulen / do bräicht der nach vill Geld / fir d'Vollek ze erzéien / dat Néidegts vun der Welt.»

Sekretär vum Schoulmeeschter-Verband wor e vun 1910 bis 1918.

Hie wusst, datt Haus a Schoul un engem Strank missten (sollten) zéien. Dofir huet en 1917 de Veräin «Haus und Schule» gegrënnt; 1921 d'«Ligue des chefs de famille», wou e Präsident wor a bis an d'Belscht, Bréissel asv. Konferenz gehalen huet. Vun 1922 bis 1924 huet hien am Verlag «Haus und Schule» d'Zäitschréft «Haus und Schule» erausgin. Dann nach «Filteren und Lehrpersonal», «Nimm und lies», Merkblatt für Eltern.» Weider an deem Verlag: «Heirate glücklich!» an «Mit dem hute in der hand». (Hien huet ëmmer alles kleng geschriwwen, sech eng ege Schreifweis fir däitsch a franséisch geschaf, wéi e séngem Kolleg Nic. Pletschette vu Rëmléng emol geschriwwen huet.) Dat weist méi wéi genuch wéi e sozial- a familjepolitesch wuerke wollt an esou dem Méchel Rodange séng Wieder «fir d'Vollek ze crzécien» an d'Dot ëmgesat huet.

(geet virun)

Et gouf profitéiert vun: «Festgof zur Gedenkfeier vum Hary Godefroid», 22.-24. September 1961, «Vum Schlapp bis op d'Schlappen» I, II, II, 1934-35.

Robert Siuda

Klengegketen

Horizont

Versich eent nèt: datt Fachkollegen
hir Hänn fir däin Applaus bewegen!
Däi Succès as reng Blasphemie
an déi verzeie Götter ni!

D'Leder

Klammen, an erop bis un d'Spätz,
dat muss ee kënnen
a wéi et heescht, mat Wëtz a Grëtz
a mat all Dréi, soss bleift een ënnen.

D'Hannerhällegkeet...

...as der Häll his Ausgebuert,
si läit jo schon am Wuert
a wien der Däiwel a sech huet,
deen as sech kenger Schan ze schued.

...fir hannen nees eran

As d'Aarbecht bis am Haus,
da geheit se den Aarmutt vir eraus,
mä d'Nout, dat as eng Fuussenaart,
déi heemlech lauert, biicht a waart...

Op Zack

Déi eenzeg richtig Doktrin
fir am Liewen Erfolleg ze hun
as fir derhannert ze sin
an nèt ëmmer d'Schlofhauf un.

Dat Gutt...

...as nèt nëmme dat Schlecht,
wat een nèt verbrécht,
't as säi Besch
wat ee mécht.

D'Bravsin...

...sou soen d'Leit, héil d'Gewësse waarm
an de Bauer aarm
an 't géing beweisen, wéi d'Eierlechkeet
am Verhältnis zum Räichtom steet.

Dialog

«Léiwere aarm an Eieren,
wéi räich an der Schan!»
«Wann ech dat héieren,
kréien ech Tréinen an d'An!»

Virsuerg

Wien dat Schlecht wëllt verhënnere,
muss et vum Gudde sënneren,
well dat as nèt immun:
ee faulen Apel stécht zeg anerer un.

De Spigel

De Mënsch dréit säin Häerz am Gesiicht
an dat versteet sech liicht,
well an deem enge steet
wat an deem an're vru sech geet.

Wou as d'Gewëssen?

Aus dem Waasser as a Milliarde Jor
d'Fauna, d'Flora, d'Liewen enstan
an haut as dat alles an héchster Gefor:
de Mënsch as am Gaang et futti ze man.

Éiweg op en Neits

D'Zaldoten
si schlecht Affekoten:
si plädéiere mat Gewier
a Stacheldrot
an hun der Däiwel als Spillkomerod.

Wéi de Paulus zu Korinth gepriedegt huet (II)

cf. «Eis Sprooch» Nr 34. Eng Iwwersetzung vum Paulus séng Bréiwer un d'Korinther, iwwersat vum Dieter Zimmer. – (Den Auteur wéisst gär, ob séng Iwwersetzung géif intrésséieren a wat der-vun ze hale wir. Wat mengt der dann dervun?)

2,1 Wéi ech bei iech komm sin, Bridder, sin ech nët mat héich Wieder oder mat enger héijer Wäisheet komm, fir iech ze verkënnen, wat Gott vu sech beziën huet.^a — 2 Ech hun nämlech nët geduecht, datt ech an ärer Mëtt eppes wësse géng wéi nëmme Jesus, genee gesot Jesus Christus, de Gekräizegten. — 3 Ech war an engem Zoustand vun der Schwaachheet an Angscht a mat engem groussen Ziddere bei iech. — 4 Mäi Wuert a méng Priedegt huet nët op iwwerriede Wieder vun enger mënschlecher Wäisheet, mä am Virweise vum Gecscht a vun der Kraaft Gottes gerout. — 5 Äre Glaf soll nët op d'Wäisheet vu Menschen, mä op d'Kraaft Gottes gegrennt gin.

1: 1. Kor. 1,17 * 2: Gal. 6,14 * 3: Apg. 18,9; 2. Kor. 10, 1-10; Gal. 4,13 * 1. Thess. 1,5 * 5: 1. Kor. 1,18-24

D'Wäisheet Gottes

6 Wat mir awer priedegen, dat as trotzdem Wäisheet bei denen, déi vollkomme sin. Et as nët d'Wäisheet vun dëser Welt an och nët déi vun denen, déi an dëser Welt regéciren. Déi vergin! — 7 Neen, mir priedege Gottes heemlech Wäisheet, eng Wäisheet, déi verstoppt war an déi Gott zou eiser Herrlechkeet bestëmmt hat, ir et d'Zäit gin huet. — 8 Dës Wäisheet huet kee vun denen, déi an dëser Welt regéciren, erkannt. Wa se déi nämlech erkannt hätten, dann hätten se den Här, deen d'Herrlechkeet Gottes hat, nët gekräizegt. — 9 Et as villméi esou komm, wéi et geschriwwen steet: «Keen A huet gesinn, keen Ouer huet héieren an a keent Häerz vun engem Mënsch as komm, wat Gott fir déi prett gemaach huet, déi hic gären hun.^b

10 Gott huet et äis awer duurch säi Gecscht offenbaart. De Gecscht erfuerscht nämlech

all Saachen, och d'Déifte Gottes. — 11 Wat fir e Mënsch weess schon, wat am Mënsch as, wann nët de Gecscht vum Mënsch, deen an him as? Genee sou weess och keen, wat a Gott as, wéi nëmme de Gecscht Gottes.

12 Mir hun nët de Gecscht vun der Welt kritt, mä dee Gecscht, dee vu Gott kënt, esou datt mir wësse kënnen, wat Gott äis duurch séng Gnod geschenkt huet. — 13 An dovu schwätze mir nët mat Wieder, déi d'mënschlech Wäisheet léiert, mä mat Wieder, déi den Hellege Gecscht léiert. Mir lë geeschtlech Wouréchte fir geeschtlech Mënschen aus.^c — 14 Den natirleche Mënsch hëlt awer nët un, wat vum Gecscht Gottes kënt. Fir hien as dat eng Dommheet. Hie kann et och nët begräifen, well et geeschtlech beurtelt gi muss. — 15 De geeschtleche Mënsch dergéint beurtelt alles, gët awer schwer vu kengem beurtelt. — 16 Et steet nämlech geschriwwen: Wien huet d'Gedanke vum Här erkannt? Wie kann en ënnerrichten?^d Mir hun awer d'Gedanken, déi Christus schenkt.

7: Matt. 1,25; Réim. 16,25; Kol. 1,26 * 9: Jes. 64,3; Jer. 3,16 * 10: Dan. 2,22; Matt. 13,11; Kol. 1,26 * 12: Joh. 14,16-17; Réim. 8,15 * 14: Joh. 8,47; 1. Kor. 1,23 * 16: Jes. 40,13; Réim. 8,9; 11,34

Den een as esou néideg wéi den aneren

3,1 Bridder, ech hu mat iech nët wéi mat geeschtleche Mënsche schwätze kënnen. Wéi mat weltleche Mënschen hun ech mat iech schwätze mussen, wéi mat klenge Kaner am Glaf u Christus. — 2 Ech hun iech Mëllech a kee solidd lesse gin. Dat hut dir nämlech nach nët verdroë kënnen. Elo

a 1 E puer Manuscripter hun: fir iech d'Geheimnis Gottes ze verkënnen. b 9 Jesaja 64,3

c 13 Mir lë geeschtlech Wouréchte fir geeschtlech Mënschen aus oder: Mir drécke geeschtlech Wouréchte mat geeschtleche Wieder aus.

kënnt dir dat och nach nët verdroen, — 3 well dir nach wéi Mënsche vu dëser Welt lieft. Wann et an ärer Mëtt nämlech Jhalousheet, Sträit a Mëssel gët, beweist dir dann nët, datt dir weltlech Mënsche sid an datt dir no enger mënschlecher Aart lieft? — 4 Wann deen ee seet: «Ech gehéieren zum Paulus!» an deen aneren: «Ech zum Appolos!», as dat dann nët mënschlech geschwat?

5 Wien as schon de Paulus? Wien as den Appolos? Si sin Dénge, duurch déi dir zum Glaf komm sid, an dat, wéi et den Här jidcrengem gin huert. — 6 Ech hu geplanz, den Appolos huert Waasser gin, awer Gott

huert et wuesse loosse. — 7 Deen, dee planzt an deen, dee Waasser gët, as also näscht. Gott as awer alles, deen et wuesse léisst. — 8 Deen, de planzt an deen, dee Waasser gët, as een ewéi den aneren. Jidde-ree kritt sai Loun no sénger Aarbecht. — 9 Mir sin nämlech Mataarbechter Gottes, an dir sid den Aker Gottes an d'Gebai Gottes. — 10 No der Gnod Gottes, déi mir kritt hun, hun ech wéi e verstännegen Architekt de Fong geluegt. En anere baut dorop. Jidde-ree soll awer kucken, wéi en dorop baut.

1: Joh. 16,12 * 2: 1. Petr. 2,2 * 3: 1. Kor. 1,10-12; 11,18; Gal. 5,19-21 * 4: 1. Kor. 1,12 * 6: App. 18,24 28 * 1. Kor. 4,5 * 9: Matt. 11,3-9; Eph. 2,20 * 10: Röm. 15,20; 1. Kor. 15,10

E. Arnoldy

Den Tränteljhemp

En Zäitgenuch wéi Millesch Jhemp,
wor néirewou am Land.

Duerfir wor hien als Tränteljhemp,
bei alle Leit bekannt.

De Jhemp hat jo als klenge Bouf,
schon ëmmer gär séng Rou.

A wéi hie siwe Joër gouf,
do wor hien nach esou.

Well d'Opston him sou schwéier foul,
an d'undon iewer och.

Koum hie jo meescht ze spéit an d'Schoul,
alt sechsmol an der Woch!

Op der Zensur konnt ee gesin,
gutt Punkte wore rar.

De Jhemp as bal ni fäerdeg gin,
wa mol eng Prüfung war.

Hien huert sech och nët méi geflass,
wann hien an d'Kiirch sollt gon.

Da koum hien an der halwer Mass,
a blouf gläich hanne ston.

De Jhemp goung mol op Freiersféiss,
wéi di jong Borschten all.
Dem Beiemisch sai Meedchen, d'Tréis,
huert him sou gutt gefall.

Fir d'Houchzäit wor och alles prett,
well d'Klack huert scho gelaut.

De Jhemp loug nach doheem am Bett,
dat zielen d'Leit nach haut.

An sou vergoung alt Jor ëm Jor,
de Jhemp huert meescht gerascht.
Well eng Stonn Aarbecht, dat as klor,
huert hie vill krämpes kascht!

Mä eemol war et dach sou wäit,
séng lescht Stonn hat geschlon.
Do blouf dem Jhemp nët méi vill Zäit,
et war am Nu gedon!

De Péitrus bei der Himmelsdir,
kuckt no a séngem Buch.
A seet: Mäi Jong, dréck dech nët vir,
well du hues Zäit genuch!

Jhang Jonas

Et as nët ze glewen...

Mir sin dräi Jhangen. Gchéieren zou denen, déi ewell eng Rci Jore pensionéiert sin. Profitéiere vum gudde Wieder, fir e wéineg trëppelen ze goen, mateneen ze sproochen, a fir dann nach éierewou an engem Bistro e Pättchen ze drénken. Mam Wieder hei zou Lëtzebuerg, brauche mer ons nët dack ze bretzen. Mä dëse Nomëtteg op der Plëss d'Ärem, hate mir et wiirklech geroden. Mir nët eleng; d'Terrasse virun de Bistroë waren déck besat.

Dräi Mann, dee selwachte Virnumm, dat as alt esou eppes.

Geet e Mënsch laanscht a seet: Moie Jhang: soe mer Moien, obschon een oder deen aner vun ons nët ëmmer weess, wie gemengt war.

Onse Jhang, wéi mir zwéin aner hien nennen, verréit sech am ganze Bekanntekrees, mat séngem éiwegen: Et as nët ze glewen!

Ëm wat et och geet, um Enn brauch kee laang drop ze warden.

Dës Kéier koum et ewell gläich bäi der Ale-dong vun sénger Geschicht.

Et as nët ze glewen!

Viru véierzéng Deg, d'Wieder war ewéi haut. Ech hat mer um Balko de Sonneprabli opgespaant, a wollt méng Mëttesrascht halen. Den Noper hóieren ech mam Auto aus der Garage fueren. Kucken dunn nach crof, a gesin de Mann erausklammen. D'Salopett an d'Gummissiwuelen un.

Aha! Dat bescht Stéck gët ageseeft, duccht ech bei mir, an hu mer et am Relax gemitt-lech gemaacht. Ënne fong d'Anz un ze wéitschen an ze sprëtzen, där Menong, elo geet et lass mam Gewäschs, sin ech liicht entompt. Krut ower nach mat, datt ee mam Auto komm as.

Hei, op ccmol, e Kreesch! Mä Kräizdonner-wieder! Lucie! Du, Geklabbers vu Fraleitschong an d'Tro: Wat as geschitt, André?

Een opperegten Änder: D'Frechheet kennt ower keng Grenze méi!

D'Fra du: André, et wäerd dach nët ewell erëm een d'Bréifkëscht ofmontéiert hun? Wou liewe mer dann?

Neen! Dat nët. Onsen Auto... Onsen Auto, scho wéi d'Lucie dat Wuert betount huet. André, wat as mat onsem Auto? Gestuel gi, Lucie. Et huet ee sech dra gesat, Gas gin, a fort war hien.

Mam Tëmpchen halen, war et criwwer. Hal dech do eraus, sot ech mer. Du has och ni gären Damp an der Kichen.

Déi duebel gebaut Haiser, déi hun et a sech. Do kritt ee muencherlee matzehéieren, ob der wëllt oder nët.

De Virwëtz hat ons zwéi Nolauschterer gestëppelt a froten: A wéi gong et virun, Jhang?

Den aarmen Änder, d'Lucie as nët grad zëmperlech mat him ëmgaangen. Bleif nët do ënne stoen cwéi ugewuess. Komm crop a ruff d'Poliss un?

Bäi dem Kommando weess een och gläich wien hei d'Box un huet. D'Fra um Balko as du nees an d'Haus era gelaf, an huet no hirer Duechter, dem Isabelle geruff. D'Meedche wollt du och sécher wësse wat lass wir, a frot: As eppes geschitt, Mamma?

Ma et huet een onsen Auto gestuel, elo weess d'et.

Dem Isabelle séng gréisst Suerg loug an zwéi Sätz. Wéi komme mer dann elo an Stad, Mamma. An d'Josce waart op mech, fir op d'Tennisfeld ze fueren. Dee Moment, muss den Änder och an d'Zëmmer era komm sin.

An deem säi Rot: Fuert mam Autobus, da brauch der och nët laang no enger Parkplaz ze sichen, huet déi zwee nët grad be-geschtert. Oder d'Josee kann Iech jo mat séngem Juppela sich kommen.

Deen as a Reparatur, äntwert séng Ducchter him. Ower d'Mamma, huet hir Autoritéit spille gelooss, an dem Änder ze verstoc gin: André, hei steet den Têlêfon, dann têlêfonier och. Wéi wäit soll den Déif da nach rullen?

An zou dem Isabelle. Een ausgewuessene Mënsch wéi däi Pappa, léisst een hondsfriemen, gemälleg an onsen Auto klammen, a fortfuieren. André, kanns Du mer dorop eng Äntwert gin?

Ma gewëss sot hien! Ech war jo nëmnen era gaang, fir de Schlauch festzemaachen, an de Krunn vum Wasser opdréien.

Wéi den Déif ugefuer as, du häss de him dach kënnen nolafen, mengt séng Fra. Hei, seet den Änder jo nët: Ech sin dach kee Marathonlefer, an a Gummistiwwelen do leeft een nët wäit.

Wat e Gededegs, huet Ducchter sech agemëscht. Dann têlêfonier dach Pappa!

Dat wollt d'Mamma nees nët méi, déi huet entscheid: Iwwerhaupt, looss d'Isabelle franséisch mat hinne schwätzen; da komme se vläicht éischer. A so dem Kommissär, e soll eppes ännerhuelen.

Dat gong dem Änder géint de Stréich: Fir wat dann an enger anerer Sprooch. Mir stin dach hei nët um Äiffeltur. D'Jonge verstin dach lëtzebuergesch. Déi lossen och clo wéint Iech alles falen, sprangen an hir Autoen, a renne mat der bloer Luucht jäizeg no ärem Auto kucken!

Ären Auto! Baupst d'Lucie him duer. "T as Däi jo och...! Wat soll ech Iech elo nach weider erzielen.

No enger gudder Stonn, stong de Won nees virun der Dir. Et as nët ze glewen!

Mir zwéin hun ons bekuckt, a froten de Jhang: As dat do alles?

A wouhier! E puer Deg méi spéit, huet den Noper erzielt, wéi d'ganz Saach sech ofgespillt hat.

D'Jongen aus der Garage hätte sech an der Adress versi ghat. An deem säin Auto, deen si hätte sollen ewech huelen, huet dee schlechte Won wéi hiren.

D'selwecht Mark... d'Taarf vum Lack... an d'Sëtzer. Jee ze son cen Zwilling, Prësséiert wéi d'Leit haut sin. Nët rechts a lénks gekuckt, cran an den Auto a fort. Jo, an ze spéit an uecht geholl, datt si dee falschen erwëscht haten.

A wéi hien dem Patron um Têlêfon sot, de Schlauch hätt jo do geleen an d'Waasser wir gelaf, wat d'Jongen sech dann nëmnen der-bäi geduecht hätten, wësst der wat fir eng Äntwert de Mann du krut?

Et wir dach deen Dag alles geriicht gewiescht fir de Gaart ze netzen. Et as nët ze glewen! Een Dommen dee keng Ursach huet.

De Patron vun der Garage, hätt him ower du nach eng gratis Wäsch fir den Auto ugebueden. Eng kleng Ploschter fir d'Opregung am Haus.

Och eng Méiglechkeet Reklamm ze maachen, sot onse Jhang.

Dréit sech gaangs em, a sot dem Garçon, dee jhust niewendrun en Dësch ofgeraumt huet: Nach eemol dräi, wannechglift.

Mir waren es d'accord, hate mer jo deen Nomëtteg gutt Sätzlieder, a gouwe vun der Sonn esou richtig verwinnt.

Et as nët ze glewen.

Tom Thies

Erënnerungen un d'Vakanz bei de Grousselteren (V)

Een Dag Zwangsaarbecht

Et konnt een et roueg son, dëse Muerge wor jo schons allerhand geschitt, éier de Mëtteg gelaunt gouf. Et wor mer och, wéi wann d'Klacke méi engeresch géife lauden, wéi soss. Wor dat vläicht, well ech kee rengt Gewëssen hat — oder d'Box voller Angscht virun deem, wat nach viru mer luch?

All Zécken a Keimen hat kee Wäert, ech hu mussen heem bei d'Grousselteren, well de Bop huet net gär mam lesse gewaart — op kleng Bouwen, déi näischt ze din haten, schons guer nët — a séng Strofe konnten dack elle gepeffert sin.

Abee, ech sin elo op de Grousselteren hiirt Haus lass gaang. Schratt fir Schratt sin ech ëmmer méi onsécher gin: méng bannescht Stëmm huet mer gesot, datt eppes nët an der Rei wär, well Dag an Nuet hun ech un den Tubak, dem Issi sai Frang, un d'Gefëmms an un dat dommt Laachen iwwert den Här Paschtouer op der Mësch denke mussen.

Opmirksam, wéi wa mer vun do hier Ausrieden a Beschéinigonge kënnten zoufléien, hun ech de Giewel, ouni Fënsteren, deen zou der Duerfstrooss gestan huet, an zou deem Haus gehéiert huet, an deem mäi Grousspapp a mäi Papp gebuer goufen, vun enne bis uewe beluusst. Et huet mech wuel erliichtert, datt ech dem Bop nët am Haff begéint sin: gutt, ganz gutt, da wor e schons bei der Bom an der Kichen, déi géif mer schons hëllef, wann de Bop ze schro géng gin. Sou hun ech wéinegstens gemengt.

Kannreg, wéi ech deemools nach wor, hun ech gemengt, ech kënnt dem Bop séng eventuell Roserei béien, wann ech mech um Kéitrach zerguttst géng wäschen a méng Hoër, déi ëmmer d'Luucht aus gestan hun, géng kämme.

Mat Zécken, sou wéi Lausbouwen ëmmer zécken, wa se kee rengt Gewëssen hun, gung ech zou der Hausdir eran. Kaum wor ech am Hausgank, hun ech héieren, wéi de Bop der Bom vu méng Sënn verzielt huet. Aha, hun ech geduecht, de Bop war am Duerf gewiescht, an d'Schmits huet em d'Affär mam Tubak an dem Frang verzielt — ob en och eppes vum Gefëmms an dem Här Paschtouer wosst? — Mäi Gott, dat konnt jo e schéinen Nomëtteg gin! Méng Knéien hu geziddert, méng Zong gouf dréche wéi aalt Lieder. Ech muss allerhand daierlech erausgesin hun, well jhust wor ech an der Kichen, koum méng Bom mer och schons entgéint gelaf, huet mech stiirmesch un d'Broscht gedrückt an dem Bop geruff: «Maach clo nët

aus enger Méck en Elefant, bleif an der Rumm, 'Tommes!»

De Grousspapp as nüt an der Rumm bliwen! Zerguttst huet e mech beim Kolli geholl a bäi sech eru gezun, d'Bom konnt mech nüt méi halen, ech si bei de Bop geflun an op der Bänk, hannert dem Dësch, nieft dem Stull vum Bop gelant, wou ech och beim Essen ze setzen hat.

Do sutz ech aarme Sënner dann elo, d'Kichemauer hannert mer, den Dësch viru mer, de Bop mam rosene Gesiicht riets, an hun, mat erfieiertem, blecche Bléck no der Bom gekuckt, déi, well de Bop esou u mer geroost hat, nach vläicht nach méi erfieiert wor, wéi ech selwer. Wéi aus wäite Fären hun ech mäi Bop héicre froen: «Sou Fissy, da verziel mer emol, wéi dat wor, mam Tubak, wéi koums de un e Frang, a wien huet der d'Fëmmen erlaabt gehat?»

Sou jonk wéi ech deemools och nach wor, ech wosst genee, datt ech nüt hun däerfen ze léien, wann ech nüt gär d'Box crsielt gehat hätt. Ech wosst awer och, datt ech eng kräischereg Stëmm opzeleën hätt, datt ech méng Sinnen ze bereien hätt. Dat alles hun ech dann och gemaach a méngem Bop alles éierlech verzielt.

Eiser Härgott sief Merci gesot, mäi Bop hat schons vum Frang, deen den Issi vun der Kuelenhaff-Madame krut hat, a vum Seler-Méchel sénger Päif héicren, sou datt em och déi aner Detailer vu ménger Geschicht agelicht hun. Dat huet awer guer nüt geheescht, datt ech fräigesprach gi wär. Den Tubakkaf, d'Fëmmen an dat topegt Laachen iwwer eng Respektspersoun, wéi den Här Paschtouer, woren nach ëmmer eng Sënn, déi hu muss gestrooft gin: D'Urteel as bis nom Essen ausgesat gin.

Dat huet mech schons gaangs ellen erliichtert, dat huet dach geheescht, datt ech den Aasch nüt geha kréig. D'essen huet mer gutt geschmaacht, och well ech gehofft hun, datt dat déckt Enn nüt sou schlëmm kënt ausgon. Dat awer koum, gaangs nom Bop séngem Kaffi, deen en no all Mëttegiesse

mat Genoss gedronk huet: «Mäi Jong, ech hu mer déi Saach duurch de Kapp goë gelooss, an ech mengen, dër Schwéiert vun den Delikter, wär en Dag Zwangsaarbecht ubruccht!»

Mär blouf d'Loft ewech, Tréine si mer an d'A gelaf, d'Stëmm huet mer bal versot, wéi ech mäi «merci Bop» erausgequëtscht hun.

Géintiwwer engem Dag Zwangsaarbecht bei méngem Bop, as en Dag Zwangsaarbecht an eisem nationale Prisong e Feierdag. Genee em sechs Auer huet et geheescht: «Aus dem Bett, Wäschen, Kaffidränk!» Dat heescht fir mech, den Zwangsaarbechter, gouf et zwéi Rondele Brout mat Botter a Gebcess, Kaffi ouni Zocker oder Mëllech, Schwätzen oder eppes froen, war verbueden.

Eng herrlech groussaarteg Aarbecht hat sech de Bop fir mech ausgeduct. Gaangs hun ech mussen all Säck vum Schapp eraf huelen an hannert den Atelier schlefen, wou an engem anere klengen, niddrege Schapp e schéinen décke Koup Seemiel mat Holzspéin luech. Dat Seemiel hun ech mat den Holzspéin missen an d'Säck féllen, fir datt den Hénger-Heini, deen an engem Ducrf, vläicht eng Stonn Wee ewech gewunnt hat, se konnt siche kommen.

Wéi gesot, de Seemielskoup hat eng respektabel Gréisst — awer dat war nach laang nüt dat schlëmmst. Dat wor de Stëbs a mäin ongeschéckten Émgank mam Material an der Schëpp. Ech muss awer och soen, datt et fir en elef Joër ale Béifchen nüt grad liicht as, de Sak opzehalen an d'Seemiel eran ze schëppen. Et huet bestëmmt méi wéi fënnf Säck laang gedauert, bis ech et enegermoossen eraus hat. Hat ech e Sak voll, hun ech muss bei de Waasserkrunn lafen, fir ze drénken, well de Stëbs mer Nues a Mond zougsat hat.

Wéi ech do am Gaang wor mech ze ploen, as eng gelleg Antipathie géint den Issi, d'Witfra Schmit, d'Kuelenhaff-Madame, den Här Paschtouer an de Seler-Méchel entstan, déi mer, wann och vläicht ongewollt, dës Aarbecht agebrockt haten. Och méng Komero-

den, déi elo nach an hire Better luchen, oder dobausse gespilt hun, wollt ech kees méi erëmgesin — well wie vun denen hat sech bis clo hei, bei mär, gewisen? Elo, wou ech se gutt hätt kënne brauchen, fir mer eng Hand unzepaken, wor kee wäit a breet ze gesin. Keen huet mech vermësst!

Stonn fir Stonn as Sak op Sak mat der Handschëpp gefëllt a virun de Schapp geschleeft gin, ouni datt de Bop oder d'Bom sech eng cenzeg Kéier gewisen hätten. Wéini wor et dann endlech Mëtteg? De Réck huet mer wéi gedou, de Stëbs huet mer d'Nues gekëddelt, ech gouf ëmmer méi duuschtreg an elo och nach hongereg. Awer alles konnt näischt dengen, et huet geheescht viru schaffen, well de Koup Seemiel wollt a wollt nët afhuelen, d'Säck hu sech ëmmer méi schwéier fëlle gelooss. Iwwerleongen, d'Säck nët esou voll ze man, hun ech gaangs verworf, well et hätt jo méngem Bop afale kënnen, mär ze ordonnicieren d'Säck erëm eran ze schlefen an se zerguttst ze fëllen: dann hätt ech duebel Aarbecht gehat. Eng besser Method, wéi d'Säck mat der Handschëpp ze fëllen, as mer deemools och nët agefall, an duerfir hun ech, wann och mat Roserei an der Panz, tockeg-bockeg, fläisseg viru geschafft, an hu geflucht wéi e roude Judd, wa mer eng Grimmel Seemiel aus dem Sak gefall as, wann ech en ogeriicht hun.

Endlech, endlech, no enger éiweg laanger Zäit, huet et vun deem niddrege Küirchtur hier Mëtteg gelaut. Ech wor houfreg wéi e Geck, well ech hat zéng voll Säck virun der Schappendir stoen.

Jidderee kann sech denken, datt ech frou wor, fir eng Stonn ze raschten, ower trotzeg wéi ech wor, hun ech viru geschafft, bis ech héieren hun, wéi mäi Bop séng grouss Bandsee ofgestallt huet. Réischt wéi ech gemengt hat, de Bop hätt elo séng Hänn am Trach, virun der Stallfassad, gewäsch a wär am Wunnhaus verschwonn, sin ech em no, ouni awer ze vergiesse mech ze wäschen.

Ech koum an d'Kichen, wéi d'Grousseltere schons bäim Dësch sutzen. Mäi Gott, wat

huet mär de Réck wéi gedon, a wat hat ech fir en Hunger. Ouni nom Grousspapp, dee schons u sénger Zopp geläffelt huet, ze kucken, hun ech mech op méng Plaz gesat. De Bop huet mär och nët dee klangste Bléck zougeworf, well dat jo zou sénger Erzéiongmethode gehéiert huet: Mat engem Zwangsaarbechter schwätzt een nët! Daierlech hun ech mäi Merci iwwert den Dësch ghaucht, wéi méng Bom mer d'Zopp an den Teller geschott huet, well wann ech dat nët gemaach hätt, hätt deen alen Tyrann mer nach eng Strof derbäi gin. Déi ower wollt ech nët, ouni dat hun ech an der Déift vu méngem Häerz gehofft, den alen Här géif mir den Nomëtteg e Pardon bis den nächste Muergen gin.

Gläwen, hoffen a Realitéit sin ower elo dräierlee. Ouni mat engem Aperhoër ze zécken, huet mäi Bop et sech gefale gelooss, datt ech em, iwwerdeems e sai Kaffi gedronk huet, séng Päif, den Tubak an den Äschebecher mam Fixfeier aus der Stuff geholl an, ouni e Wurt ze soen, nieft e geluegt hun, nodeem en d'Päif gestoppt hat, de Fixspoun ugerass an em duergehal hun, bis séng Päif gedämpft huet. Kurz a knapp huet e sai Merci héiere

glooss, awer — déi Wieder, op déi ech gewaart hun, koumen nët.

Méng Hoffnongen, mäi Glaf un d'Baarmhärzegkeet sin de Réalitéte geaffert gin, an déi hu gheescht: d'Säck fëlle bis et owend as. Kaum hat déi ural Standauer an der gudder Stuff, op där een nach schwaach d'Joreszuel 1823 liese konnt, déi éischt Nomëttesstonn gelaut, as et erëm lassgaang. Mäi Bop huet séng Kap erwëscht an as aus dem Haus eraus. Mä as näischt anescht iwreg bliwwen, wéi em no ze gon. Och déi traureg An vun der Bom konnten näischt drun änneren.

Ouni mer e Bléck ze gonnen oder e Wuert u mech ze riichten, as de Bop a séngem Atelier verschwonnen an huet gaangs séng Bandsee erëm ugekéiert. Niddergeschlon hun ech nees gläich ugefaang d'Säck ze fëllen. A well eng Aarbecht, déi een nët gäre mécht, sech och mat engem volle Mo nët méi liicht maache léisst, huet et ëmmer méi laang gedauert bis e Sak voll wor. Et gouf och ëmmer méi schwéier, e volle Sak virun de Schapp ze schlefen.

Et muss em déi dräi Auer gewiescht sin, wéi méng Bom sech bei mech an de Schapp geschlach huet, fir mer ze hëllefen d'Säck ze fëllen.

Hei Jong, wat wor dat eng Freed. Ech hun nëmme méi bräichen ze schëppen, well d'Bom mer d'Säck opgehal huet. Méng Aarbechtmoral as kolossal geklomm. Sak fir Sak huet sech vum selwe gefëllt: bal hat ech méi Säck wéi virmëttes virum Schapp stoen — de Bop wäerd zefridde sin! Nach eng Kéier hun ech alles gin, wat ech hat. Verflu wor all Réckwéi, an, obschons et vill méi warem wor wéi virmëttes, an ech geschweesst hu wéi e Geck, hun ech manner Dusch gespuert.

Mäin Éiergäiz wor erwächt. Mer woren esou an der Aarbecht, well ech mer virgeholl hat, op d'manst drësseg Säck ze fëllen, fir dem Grousspapp ze imponéieren, datt kee vun äis zwee gemierkt hat, datt et am Schapp méi däischter gi wor. Wéi mer et op

ccmol gemierkt hun, stung, grouss a breet, de Bop an der Dir, deen äis schons eng ganz Weil nogekuckt hat, ouni e Wuert gesot ze hun. Stëll huet e sech nees ëmgedrëit an as zréck a säin Atelier. Ech hu verwonnert gesin, datt d'Bom erliichtert opgocotemt huet: och mä as e Stec vum Häerz gefall, hun d'Gonscht vun der Stonn bäim Schlawéckel geholl, an daper viru geschëppt. A wéi de Bop séng See ofgestallt huet, an domadder gewisen huet, datt mäin Dag Zwangsarbecht eriwwer wär, haten d'Bom an ech dräiandrësseg Säck Seemiel agefëllt, an de Koup hat ellen afegeholl.

Wéi de Bop an ech dann dunn nieftenee beim Véitrach stungen äis ze wäschen, frot de Bop, ech wor bal erfëiert: «Wéi as et, Béifchen — midd?» Ech hun zougin, datt ech midd wäer, an datt mer mäi Réck géng wéidoen. Mäi Grousspapp huet awer gemengt, datt mer nach kee Réck kënnt wéidoen, well ech jo nach guer kee Réck hätt, datt wat ech géng mat mer erëmschlefen, wäer allefalls eng Krëibänk, an eng Krëibänk kënnt nët wéi doen. Iwregens, ech hätt eréischt den éischten Deel vu ménger Zwangsarbecht eriwwer, den zweten, d'Theorie kéim eréischt.

Well ech awer elo mat deem Wuert «Theorie» näischt unzefänke wosst, as et mer erëm baang gin, an ech hu mech geflass, fir séier bei d'Bom an d'Kichen ze kommen: hun awer nët vergiess, fir mech zerguttst ze wäschen, well elo och nach eng «Bauchlandong» am Trach hätt mer keng Pläséier gemaach.

Hannert dem Wunnhaus, tëscht Haus a Geméisgaart, wor eng betonnéiert Plaz, op där méng Grouselteren, vum Fréijor bis an den Hierscht eran, owes, am Schiet sutzen, fir hire Kaffi ze drénken. Och dësen Owend wor hei den Dësch gedéckt. Ech krut, fir unzefänken, e groust Glas voll Framboise, deen ech deemools sou gären hat. De Bop huet säi mouerschwarze Kaffi gedronk, an dertëschent u sénger Päif gezun, den Dampf huet en an d'Géigend geblosen.

Wéi en dann domat fäerdeg wor, huet e mer ugedeit, datt elo méng Theoriestonn kéim. No an no huet mäi Grousspapp mer da virgezielt, wat ech alles verbrach hat. Dat wat de Bop am meeschte gehäit hat wor, datt ech kee Vertrauen an hie gehat hätt. Hätt ech Vertrauen zou him gehat, hätt ech schons dee selwechten Owend vum Issi, dem Frang an dem Gefémms verziele missen: ech wär och nëmme wéinst dem Gefémms bestrooft gin, vläicht mat engem Fouss bäi den Aasch oder mat enger kräfteger an d'Akaul. Nach eng béis Sönn, sou huet de Bop nach weider gemengt, wär eist idiotesch Laachen iwwer eng Respektspersoun, wéi den Här Paschtouer eng duerstellt, gewiescht, dee jo nëmnen op d'Mëscht geklomm wär, fir deem topegen Issi den Tubak an d'Fixfeier ofzehuclen, fir datt e keng Dommheten, wéi e Feier an engem Stall oder enger Scheier sollt dermat maachen. Wou géng dat higoen, wann iwwer sou gebilte Leit, wéi Paschtouer, Schoulmeeschter oder Polizei, vu Schoulbouwen däerft gelaacht gin? «Du bekäpps jo, Bouf, datt ech dech hu misse bestrofen, fir dat wa's de gemat hucs?» huet mäi Bop gefrot, an ech hu mam Kapp gewénkt. Wat hätt ech och anescht maache kënnen? D'Strof wor ofgeschafft, an esou wéi sou huet déi Saach mer schons laang leed gedon: nët nëmme wéinst deem haarden Dag, deen ech hat, ower och, well de Bop sou rose gi wor an d'Bom vernannt hat.

Fe Gutts hat dem Issi séng Päif awer dach, et huet zéng Joër gedauert bis ech erëm eng ugepaakt hun.

Duerno koum de Bop op méng Strof schwer ze schwätzen an huet mer méng Feler vum Dag opgezielt, déi ech deels aus Trotzgekeet, deels aus Onwëssenheet begaang hat: «Éische Feler: ouni «Gudde Moiën» an d'Kiche komm ze sin. Zwete Feler: ouni «Gudden Appetit» gewënscht ze hun, mam Iessen ugefaang ze hun. Drëtte Feler: Mär, déngem Bop, ouni e Wuert d'Päif, den Tubak an d'Fixfeier gereecht ze hun, wat ech iwregens ganz uerdentlech fond hun. Wann s de nëmme «Wann ech gelift» gesot häss,

hätt ech der d'Halschent vun der Strof erlooss. Sou hun ech nëmnen toleréiert, datt déng Bom der gehollef huet. Gesäis de, mäi Jong, mat Trotz an Onhéiflechkeet kënnt een nët wäit; dat solls de der mierken! — oder mungs de, an déngem spéideren Aarbechtswien och nëmnen ee Mënsch fir dech ze gewannen, wann s de esou viru fiirs? Trotz, Onhéiflechkeet an Iwwerhiefllechkeet loosse all Frëndschaft ennergon, an een dee kee Frënd huet, as méi arem drun, wéi de Job op der Mëscht!»

E. Devaquet

Mäi Freier

*E Freier aus der grousser Männerzuel
hun ech gesicht mär énnert villen.*

*Hien as an allem jo de Stuel
ech hu keng Méi fir hien ze drillen.*

*Hien as vu gudder Aart a Blut
ka laachen - spaassen - zëssen
a sin ech schlecht gelaunt, gemutt,
weess hien ze hale mech mat Këssen.*

*Mäi Freier as e flotte schicke Jong
ech ka mat Stolz vun him et soen.*

*Hien huet en Häerz mat goldnem Fong
hie gif fir mech duerch d'Feier goen.*

*En as mäin Dram, den äerdege Borscht
ka laachen, spaassen, zëssen
mär sëtzt de Lichifank an der Broscht
weess hien ze hale mech mat Këssen.*

Éiweg Plo

*Ech hu jo ëmmer d'éiweg Plo
mam Kascht erbellt mär dacks de Mo.
Massage, Kompress a waarme Bad,
si doe gon mech wéi am Rad.*

*Wa midd an ofgehetzt ech sin
da gräifen ech zur Medezin.
Ech huele mär de Quetschesaafi
ech kenne wuel séng häle Kraaft.*

*A knaps hun ech am Leif den Dronk
scho fillen ech mech frësch a jonk.
Bezuele mär méng extra Méi
mat engem Quetsch hei, spéit a fréi.*

R. Kartheiser

nuets...

wann ech nët schlofe kann,
dann héieren ech et;
an ech spiren et;
a méi ewéi eemol richen ech et...

....

wäit a breet gët et näischt,
dat un de Kaméidi vun de Wellen
vu St. Malo erënnert;
wäit a breet gët et näischt,
dat deem Schëff gläicht,
dat mech am Schlof
lues hin an hir klunschelt;
wäit a breet gët et nët
dee mansten Unhaltspunkt,
deen de Geroch explizéiere kënnt,
deen op eemol d'ganz Kummer fëllt.

– an dach –

wann ech vum Mier dremen,
dann as alles do:
d'Kreesch vun de Méiven;
d'Glënnere vum Waasser;
dee gehäerzte Geroch;
an nach villes méi...

As et e Wonner,
datt ech mech da gutt fillen,
gutt an zefridden wéi an der Vakanz?

R. Ludes

Spaass hin,
Spaass hir

«Fir wat», sou frot den Hari,
de Pitt beim Patt d'lescht Nuet,
hues du, du Larifari,
dech egentlech bestuet?

Du louss eis Jonggesellen
jo stënterlech am Plang.
Wat fonds du dann sou ellen,
fir wat sou rang a pang?

«Dat wëll ech dir gläich soen»,
verantwort sech de Pitt,
«dat vill 'an-d'Wiirtschaft-goen'
dat wor ech einfach midd.

«Dat vill 'um-Comptoir-hänken'
wat hat ee schon dovun?
Je, 't gouf mir al ze denken,
ech hat kee Spaass méi drun!»

«Du dees een ower laachen»,
sot drop den Hari vif,
«wat kënns de dann hir maachen,
hues du en néit Motiv?»

De Pitt bleift nët verleën,
mee kuckt verschimt an d'Glas:
«Mee well ech mech drop freën,
'lo mécht et mir rëm Spaass!»

Al Steinmetz

Eng Vakanzgeschicht

Et war an der grousser Vakanz. d'Bouwen aus dem Gréngewallduerf souzen am Wäschbuer bei der Baach — o, et as scho laang hier — a si hu gerochen, wéi si sech sollten d'Zäit am beschte verdriwen. Si hu vun dësem a vun deem geschwat, mä dobäi as et bliwen. A grad, wéi si sollten ausernee goen, du koum den Tunn gerannt mat engem décke Pak ënnert dem Arm. Vu wäitem huet e geruff: «Kuckt iech dat hei un, et as e Campingszelt mat Schlofsak an allem, wat dozou gehéiert, dat krut ech vu méngem Monni geschenkt, dee beim Militär as, an en huet mir gesot, dat wir fir Vakanz ze maachen.»

Donnerwieder, dem Tunn sénge Komeroden as de Verstand bal stoc bliwen, wéi hien d'Zeltbaatschen auserneegefaalt huet. «Elo kënne mir kämpéiere goen», huet den Änder geruff, «Tunn, wat mengs du dozou?» — «Ech sin domat averstan, gläich muere fréi gi mir lass, vergiesst nët e bëssche Proviant matzebréngen.»

Deen aneren Dag hun d'Bouwen hiirt Zelt beim Dännebësch, nët wäit vum Weier ewech, opgeschloen. Dat war eng gelleg Freed. Zwéi vun hinne sin an de «Juddesbiere» Holz siche gaangen, si hun e Grill gebaut an e Feier ugefaangen. «Lo misste mir nach dem Jemmes sénger Frelen aus dem Weier hu fir ze broden», sot de Rën. De Jemmes as a séngem Naachen op dem Waasser hin an hier gefuer, huet hei gestéppelt an do gebaatscht, an 't as em näischt entgaangen, wat d'Bouwe beim Bësch gedriwwen hun. Wéi et ugefaang huet däischter ze gin, gouf et roueg am Zelt. D'Bouwe ware midd vum ville Lafen a Wuddren, a si hu sech drop gefreet, fir déi éischt Nuecht an der

fräier Natur kënnen ze sin. De Jhemp war nach an d'Duerf gelaf, fir eng Pan an e Feierkrop siche ze goen. Wéi en doheem an der Kichen hantéiert huet, du héiert en, datt de Jemmes an der Wiirtsstuf mat séngem Papp a mat dem Klees vun der Baach am Gespräch war. 'T as haart hiergaang, an de Jhemp huet gemierkt, datt de Jemmes vun engem Zelt a vun de Bouwe geschwat huet. En huet d'Oueren un d'Schlüssellach geluegt an héieren, wéi de Jemmes sech gebretzt huet: «Dene Näischnotze wäerd ech den Damp waarm maachen, ech huelen d'Flënt mat Platzpatrounen, an dann donneren ech drop lass... déi wäerte vun Angscht an d'Box maachen.» De Klees huet haart gelaacht a mat de Fäischt op den Dësch geklappt. «Dat soll dene Spëtzbouwen näischt schueden, stell dir vir, déi hun dëslescht, virun Ouschtren, en Hällspektakel mat hire Klibberer a Klabbere viru méngem Haus gemaach, et war fir daf ze gin...»

De Jhemp hat alles nogelauschtert a war nët méi wéi frou, fir sénge Komeroden alles z'erziclen, wéi hie bei si an d'Zelt crëm komm as.

Et war eng hell Nuecht. De Mound as um Himmel spadséiert an huet ganz déck Bake gemaach. D'Bouwen aus dem Gréngewallduerf hu geschlof wéi d'Dachsen. D'Sonn stong scho laang iwuer dem «Geesseknäppchen», wéi si den aanre Muerge waakreg gi sin. Si hate sech virgeholl, fir bei d'Geeschterhaischen um Stafelter ze goen an do Mëtteg ze maachen. De Jhemp an den Änder si beim Zelt bliwen. Si ware bei d'Baach dorower getrëppelt, fir ze kucken, wéi et mat de Frelle wir. Um Weier war et stëll, nëmmen e

puer Waasserhéngercher hun an de Lëtsche gepëspert. Am Jemmes sénger Bud war näischt Verdächteges ze gesin. Spéit am Nomëtteg koumen déi aner vun hirem Tur erëm. Si haten en Honger wéi e Wollef an hu sech d'Gromperenzalot mat de Wirschtercher gutt schmaache gelooss. An där Zäit as de Jemmes och zum Virschäi komm. Hie stong bei der Schléis an huet gefësch. Vun Zäit zu Zäit huet e bei den Dännebësch eropgeluusst a geduecht: «Waart, dir Zigeiner, den Owend wäerd ick d'Laache vergoen...»

Lues a lucs gouf et däischer dobaussen. D'Sonn war scho laang hannert der Bläscherkopp ennergaangen, an d'Vigel hun hir Schlofnäschter opgesicht. D'Bouwen hu sech an d'Zelt zrëckgezun, nëmmen den Tunn an de Rën hu sech am Gesträich vum Bësch verkroch fir opzepassan, wat de Jemmes wëlls hätt. Si ware prett fir him eng ze spillen.

An där Zäit huet dee séng Flënt mat Platzpatroune gelueden, as heemlech laanscht d'Baach geschlach bis bei de Bësch, fir

d'Bouwen z'iwwerrumpelen. Mä déi ware méi flénk wéi hien. Grad, wéi e sech hannert engem décken Äppelbam geduecht huet, hun zwou Fäisch hie beim Kolli gepaakt an him e Sak iwwer de Kapp gestréppt. Den Tunn huet him d'Flënt ofgeholl an him d'Ärem um Réck zesumme gebonnen. De Jemmes huet Kreesch gedoen, huet mat de Féiss gestruewelt, wéi wann en dausend Seejhomëssen an der Box hätt, a bonzënnen, bonzuewen as hien den Hiwwel crof an d'Baach getrollt. Naass wéi en Zoppenhong as en erausgekrabbelt an huet sech a sénger Bud verstoppt. Et gong keng Rieds méi vum Schlofen, an den aneren Dag scho muerges fréi ware si mat hirem Zelt verschwonnen.

De Jemmes huet sech eng ganz Woch laang nët am Duerf gewisen. Wéi de Klees en eng Kéier begéint a gefrot huet, wéi et mat den Zigeiner ausgaange wir, du huet en sech vu Roserei wéi en Dapp ëm sech selwer gedréint a gejaut: «Kräizdäiwel namol, wann ech wéisst, wic mech deemools verrodde hätt, deem géif ech nach haut d'Haut iwwert de Kapp zéien...»

Jhoss Medinger

D'Odysee vum Conter Fräiheetsbeemchen

Et war am Joër 1939, den Dag vun der Jorhonnertfeier vun eiser Onofhängegkeet. Du gouf an all Duerf e Fräiheetsbeemche gesat; an dee groussen Uertschaften gouf e Monument opgeriicht. De Gemengerot vu Conter hat sech fir e Beemchen entschedd, an e schon am Ufank vum Joër gesat, fir datt e sollt gutt uwuessen. Si haten eng Plaz mëtten am Duerf erausgesicht, no bei der Kiirch an no bei der Schoul: an der Killeplätz. Dat as wou elo de Schoulhaff vun der grousser Schoul as. Mä de Beemchen hat keng Chance. Enges muerges war en ëmgehae gin. Wie war et? Et as ni erauskomm. D'Leit hu gemengt et wir e Preiss gewiescht deen deemools hei am Duerf gewunnt huet. Je, et as egal, déi Conter hu missen en neie kafen. Deen huet awer richteg quokeleg ausgesin; e war laang nët esou schéi wéi deen éischten. Et war du och scho spët am Joër an en hat pastang fir duerchzekommen. D'Feier vun der Aweigung koum, de Beemche gouf schéi gerëscht mat dem Lëtzebuurger Bännchen, rout, wäiss a blo, mat Pabcierblummen, déi d'Medercher aus dem Duerf d'Woch virdu gemaach haten. Frësch Blumme waren déi Zäit deier an di Conter ware spuersam Leit. E Pätter an eng Giedel hat de Beemchen och kritt: d'Margo an den Emil, zwee Kanner aus dem Duerf. Déi zwee sin du mat enger schéi gerëschter Kutsch duurch d'Duerf gefouert gin. Alles war do: de Paschtouer huet de Beemche geseent, an de Poale Jhång huet d'Festried gehal.

Et as Fréijoër gin, an de Beemchen lucs a lucs gréng... Am Joër 1940, den 10. Mä koumen d'Preisen. Dat hätt jo dem Beemchen egal kënne sin, mä et huet gheescht, mir wiren nach ëmmer Preise gewiescht, abec jo,

de Bam misst verschwannen. A wat as? Moie Misch! An der Nuecht hun déi zwéi gutt Patrioten, de Jhång an den Théid de Beemchen erausgeholl an a Poalen hire Gaart gesat.

Do as e schéi virugewuess an en hätt och kënne do stoe bleiwe bis nom Krich d'Preisen erëm fort wiren. Et huet jo ni een dru gegleeft, datt si géiwen de Krich gewannen. Awer du krute mer e Schoulmeeschter, e fanatesche Preiss. E war an der N.S.D.A.P., an en huet an der gieler Uniform Schoul gehalen. An der preisescher Geschichtsstonn haten d'Kanner en Thema wou vu «Fräiheetsbäumchen» Rieds gung. De Bäärtchen, esou hun d'Kanner de Schoulmeeschter genannt, well en esou e grouse schwaarze Baart hat, frot du op eemol: Wou as dann de Conter Fräiheetsbam? Alles war roueg. Mä op eemol sot de Foos — e war mam Emil an der selwechter Klass — «De Baam steet a Poalen hirem Gaart». Den Emil as erfeiert. «Dat as gelun», en huet sech gewiert, «dat as nët wouer». War de Foos nun eppes gewuer gin oder hat en de Beemche gesin, cwell dee stung direkt hannert der Gaardemauer beim Quiddebam. Et sief dann, den Emil, hie war jo de Pätter vum Beemchen, direkt no der Schoul heem, an do huet en di ganz Geschicht erzielt. Et huet eppes misse geschéien. Well wann de Bäärtchen eng «Untersuchung» gemaach hätt, da wir Poalen hir ganz Famill ëmgesidelt gin. An där selwechter Nuecht huet dunn den Ujheen, dem Emil säi Brudder, an den Téid de Beemchen erausgeholl an am Henkesgronn, no beim Bësch, an den Hiwwel gesat. Et war Summer; den Ujheen as en alt netze gaang, mä en huet d'Läppen hänke gelooss.

E wollt guer nēt méi. Déi zwéin, den Ujheen an den Téid hu Krichsrot gehal, den Uarens Jhémg war och derbái. «Ma bréngt en dach an de Gaart hannert cist Haus, do fécnt kec Preiss en». Sou as et dun och geschéit. De Jhémg an d'Suzann hun cisc Bcemche gehcegt a gepfleegt, an hei elei, kuck elei, en as erém gréng gin.

D'Amerikaner koumen, wat eng Freed, 1945 war de Krich aus. Déi Conter hu beschloss hirem Bcemchen eng Éireplaz ze gin. Du gouf dann erém eng feierlech Zeremonie gemaach. De Bcemchen as am Cortège vum Uarens Haus bis op de Millewee gefouert gin. De Pätter an d'Giedel suzen erém an der

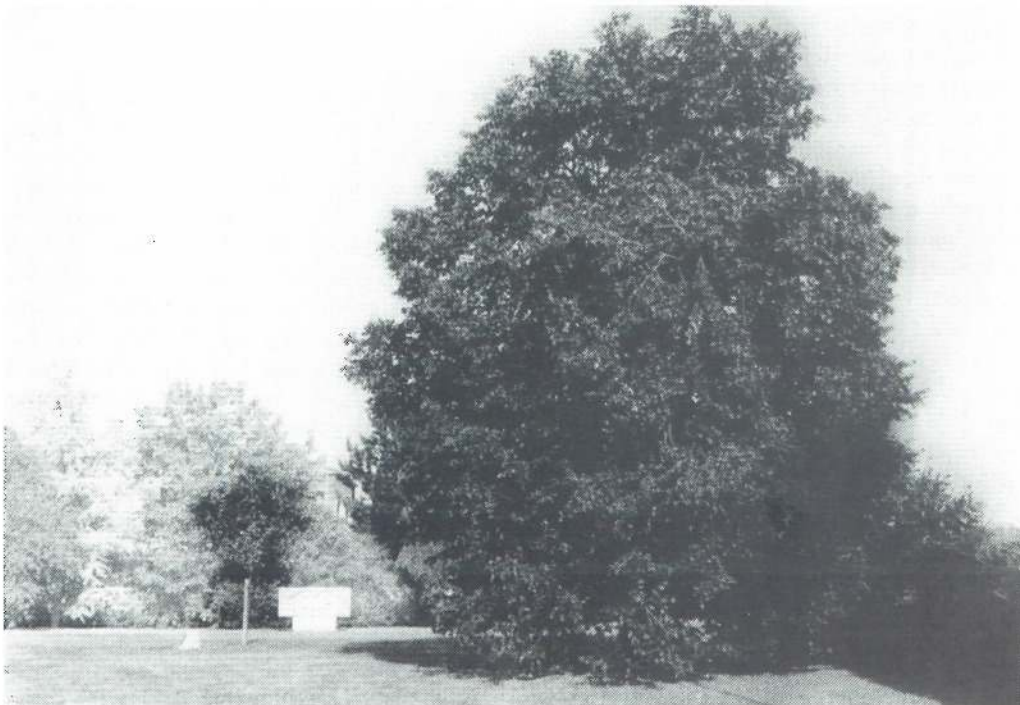
Kutsch, alles war schéi geréscht, grad ewéi deemools 1939.

Beim «Monument aux Morts» steet en haut, wou en all Joër bléit a sech sénges Liewes freet, an hoffentlech nach 1000 Joër laang. Se soe jo d'Lannebeem géiwen di eelst gin. En as an der Zwéschenzäit e richtege Bam gin. Am Jor 1990 krut en e Kolleg, 50 Joër no séngem Gebuurtsdag, och e Lannebam, deen de Groussherzog Jhang äis geschenkt huet fir séng 35 Joër um 'Troun vu Lëtzebucrg. Elo as en nēt méi esou eleng.

Mir wënschen hinnen allebéid e laangt Liewen a Fräiheet, an datt si ni méi brauche versat ze gin.

Lann vum Groussherzog Jhang, 1989.

Fräibeetsbam vun 1939

Emile Steffen

Rapport vun der Generalversammlung vun der Actioun Lëtzebuergesch vum 14. Mäerz 1992

De 14.3.1992, ëm 3 Auer nomëttes, war d'Generalversammlung vun der «Actioun Lëtzebuergesch», am Sall vun der «Brasserie Les Capucins» an der Beaumontsgaass an der Stad.

Programm:

- 1) Kuurz Usprooch vum President
- 2) Activitéitsrapport
- 3) a) Rapport vum Caissier
b) Rapport vun de Caisse-Kontrolleren
c) Neiwiuel vun de Caisse-Kontrolleren
d) Budget 1992
- 4) Bestëmme vun engem Walbüro
- 5) Neiwiuel fir de Comité: 4 (véier) Plaze sin ze besetzen: Véier Comitésmembre sin op der Austrëttsléscht: René Faber, Lex Roth, Tom Thies an de Cornel Meder, deen am Laf vum Jor démissionéiert huet.
- 6) D'Cotisation fir 1993 gët festgesat
- 7) Fräi Aussprooch

De Sall as bis op déi lescht Plaz besat an de President, den Här Henri Rinnen, ka ronn 70 Membere begréissen. Hie muss leider den Här Lex Roth, deen déngstlech am Ausland as, an d'Hären Tom Thies a Robert Siuda, déi krank resp. verhënnert sin, entschëllegen.

Entschëllegt huet sech och den Här Staats- a Kulturminister Jacques Santer, den Här Minister léisst sech duurch den Här Mars Klein aus dem Kulturministère remplacéieren. Den Här René Hubsch vertritt de Schoulministère. Den Här Carlo Meintz vun der DP an den Här G. Bourg aus dem Schäfferot vun der Stad Lëtzebuerg loossen sech och entschëllegen.

De President as apaart frou fir eng Delegation vun «Areler Land a Sprooch» kënné wëllkomm ze heeschen.

Ducrno crënnert hien un déi am leschte Jor verstuerwe Membere, dorënner ee Grënnungsmember, den Här Robert Philippe, dann den Här Adrien Ries an elo vir kuurzem den Här Jos Hergarten. Un déi verstuerwe Membere alleguer gouf eng Minutt geduecht.

De President mengt, esou eng Generalversammlung wir eppes wéi eng Ouschterbeicht, wou alles op d'Tapéit soll kommen, wat am Jor «verbrach» gouf. De Comité wëllt dann och lassgesprach gin.

No engem kuurzen Iwwerbléck iwwer d'Activitéit vum leschte Jor seet hien dene merci déi d'Kar um Rulle gehal hun an och denen, déi mat Rot an Dot gehollef hun. De President seet och dene merci déi d'Leit an de Cours-e léiere Lëtzebuergesch schwätzen a schreiwen. Hie seet och dem Radio an den Zeitungen merci fir hiirt Entgéintkommes.

20 JOR

«ACTIOUN LËTZEBUGESCH

De President wëllt dësen 20 Gebuertsdag vun der Grënnung vun der «Actioun Lëtzebuergesch» net laanscht goe loossen, ouni kuurz stoen ze bleiwen an zréckzekucken.

Wann 20 Jor och nach keen Alter as, dann as et fir eng Zäitschrëft wéi «Eis Sprooch». déi nëmmen op Lëtzebuergesch erauskënnt an et hei am Land zwanzeg Jor packt, awer ewell al. Et gouf duerwëinst keng akademesch Sëtzung gehalen, keng apaart Feier

organiséiert, well gemengt as gin, et kënt een déi Sue spueren a fir eis Actioun huelen. Et wor de 25.2.1971 wéi et ugong an de 27.11.1971 as d'Grënnongsversammlung gewiescht, wou de provisoresche President Henri Rinnen vum Lex Roth ofgeléist gouf, deen dat bis 1984 bliwwen as.

Sekretär wor deemools de Charel Malané; Caissier wor vun Ufank u bis elo de René Faber; d'Redaktioun vun «Eis Sprooch» hat vun Ufank un den Heng Rinnen.

D'Statute goufen de 14.11.1977 am Mémorial publizéiert. No de Statute soll d'Actioun Lëtzebuergesch fir alles anrieden, wat Lëtzebuergesch as, apaart fir d'Sprooch.

Haut, 20 Jor duerno, freet de President sech: As dat geschitt? As sech do nët zevill virgeholl gin? Hie freet sech dann och, ob dat alles geschitt wir, wann et *keng* Actioun Lëtzebuergesch gi wir?

Direkt woren et 1971 dräi Haaptponkten: Lëtzebuergesch an der Kiirch;

Lëtzebuergesch an der Schoul;
Lëtzebuergesch dobaussen (d.h. an den Zeitungen, am Radio, an der Télévisioun.)

Dofir d'Fro: Huet d'A.L. an denen dräi Punkte versot?

1. Kiirch

As zënter deer Zäit nët méi a méi Lëtzebuergesch an der Kiirch gebraucht gin? Goufen et zënter dunn nët méi Texter fir Massen op Lëtzebuergesch? Goufen et zënter hier nët och Faaschtebréiwer op Lëtzebuergesch? Huet d'A.L. do nët och mat deer Kommissioun am Bistum zesumme geschafft?

2. Schoul

Gouf et nët en neit Buch fir an d'Primärschoulen? Gouf et nët en anert Buch «Lëtzebuerger Texter» fir de Postprimaire? Si *keng* Bréiwer un de Schoulminister wéinst

Vu lénks no riets: René Hubsch, R. L. Philippart, Emile Steffen, Heng Rinnen, René Faber, Maisy Tockert, Arthur Reckinger, Milly Thill, Ernest Brachmond

(Foto: Jean Welter)

dem Lëtzebuergesch an de Kolléische geschriewe gin?

3. Lëtzebuergesch dobaussen an der Öffentlechkeet

Gouf nët gefrot fir d'Schreifweis vum Dictionnaire offiziell ze man? As op deem Gebitt näischt geschitt? Gouf nët gefrot fir d'lëtzebuergesch Stad- an Duerfnimm an d'Téléfonsbuch ze kréien? Gouf nët dat selwecht gewënscht fir op d'Duerf- a Stadschëlter déi Lëtzebuurger Nimm bei déi Franséisch derbäi ze setzen? Gouf nët gefrot, fir op d'Strooseschëlter de Lëtzebuurger Numm ze schreiwen, esou wéi d'Leit de Wee nennen? Gouf nët nach ugeklappt fir d'Flouernimm esou an de Kadaster androen ze loossen ewéi se wiirklech heeschen?

Vu wou aus as mat drop higeschafft gin, fir d'Lëtzebuergesch als Nationalsprooch ze deklariéieren? As d'Sproochgesetz nët och der A.L. mat ze verdanken?

As nët ewell laang gefrot gin, fir eng nei Dictionnaireskommissioun ze nennen; deen Dictionnaire vu 5 Bänn ze iwwerschaffen? As nët fir dee selwechten Dictionnaire Reklam gemaacht gin, sou datt en direkt vergraff wor wéi en crauskoum an ewell zweemol huet missen nogedrëckt gin? As nët grad esou fir déi aner Dictionnairen dat selwecht geschitt? Gouf nët derzou dervu geschwat fir eng nei Lëtzebuurger Grammatik ze kréien?

Koum nët duurch d'A.L. *Lëtzebuerg* op d'Pabeier- an op d'Haartgeld? Sin nët Kämpcher (Timbren) fir ciscr Lëtzebuurger Dichter gefrot gin? (A. Meyer, M. Rodange, Jos 'lockert a fir de Blannen 'Teis.)

Stin nët op dem Bréifdréischkalenner an aneren Agendaën déi Lëtzebuergesch Nimm fir Feier- a Festdeg?

Wien huet fir d'éischt *Cours-e* fir Lëtzebuergesch ze léieren op enger verstänneger Basis organiséiert, wou all Auslänner déi Geleënheet kritt huet, wann hien et wollt maachen? Kruten déi nët vun der A.L. hir Diplomer? Gouf nët *domat eppes Wichtiges*

fir d'Integratioun gemaacht, ouni een ze forcéieren? Wien huet *Cours-e* gehalten, fir richteg Lëtzebuergesch schreiwen ze léieren? Kréic mer haut nët iwwerall Neijoosch- a Gléckwonschkaarte mat lëtzebuergeschem Text, wien hat domat ugefaangen?

Wien huet déi éischt Lëtzebuurger Owerter organiséiert?

Koumen nët emol Instruktiounen op lëtzebuergesch op de Walziedelen?

Krute Staatsbeamten nët e *Cours* fir Lëtzebuergesch Texter opzesetzen?

Sin nët emol Iwwersetzungen op lëtzebuergesch gemaacht gin, vu franséischen Texter, wéi d'Mënscherechter, fir d'Baha'i Deklaratioun?...

Gouf d'Gesetz vun den A.s.b.l. nët vun der A.L. op lëtzebuergesch iwwersat? Gët et haut nët vill Statuten dorëmmer no Modeler, déi d'A.L. opgesat huet?

Sin nët méi Plakater op lëtzebuergesch fir all Méiglech, et siewe Fester oder soss eppes, wéi soss?

Sin d'Familjenannoncen nët bal all op lëtzebuergesch, et siewen deer fir Geburten, fir Fiançailles oder Verlobungen, Hochzäiten, Stierffäll? Gët et nët méi Geschäftsreklammen a Geschäftsnimm op lëtzebuergesch? Kréic Spillschoulen nët och en echte Lëtzebuurger Numm?

Huet d'A.L. d'Leit vläicht nët derzou bruecht méi Lëtzebuergesch ze schreiwen?

As et nët duurch d'A.L. derzou komm, datt Schrëftsteller sech méi fir eis Sprooch an hire Wierker entscheed hun? As de Verkaf vu Lëtzebuurger Bicher nët erop gaangen?

Wien huet fir d'éischt (privat) Kongkure fir Bicher, fir Kleng a Grouss, organiséiert? Wien huet eng apaart Auszrechnung fir eis Schrëftsteller geschafen?

Woren nët jorelaang Artiklen an den Zeitungen an Emissiounen am Radio fir eis Sprooch ze liesen an ze héieren?

As de Leit nët ugebuede gin, fir hir Lëtzebuurger Texter, et siewen Artiklen, Annon-

cen, Menücn, an esouguer ganz Bicher nozekucken an an déi offiziell Schreifweis ze setzen?

Gouf d'A.L. nët dee Stouss fir e Monument vum Michel Rodange zu Wolz opzeriichten? Huet d'A.L. nët och dat gemaacht fir un d'Servais-Haus zu Miersch eng Plack vum Dicks-Rodange-Lentz am Dicksjor hänken ze loossen?

Ee Wuert nach iwwer d'*Zäitschrëft* «*Eis Sprooch*». As et nët schéin doranner d'*Facsimilé* vum Spoo senger Ricd 1896, d'Äntwert vum Préfet Lacoste ze gesin, déi deem der franséischer Regierung 1806 gin huet, wéi déi gefrot hat: wat schwätzen se am Département des Forêts? As de Facsimilé vum Rodange senger «Iéierchen» nët vun der A.L. publizéiert gin?

An denen 33 Nummeren, déi bis elo do sin, dierft dach alt esou Munches dra sin, wat een intrésséiert.

Dorop kënnst dir iech sécher selwer eng Äntwert gin, déi nët anscht ka sin ewéi datt d'A.L. alles gemaacht huet, fir deem Artikel an de Statute gerecht ze gin, ouni dofir an dowéinst mat der Fauscht dran ze schloen. Woufir datt et an deen Zäit, an de siwenzeger Joren, Leit gouf, déi d'A.L. als e fachistoide Club genannt hun, datt et e Gestreits an den Zeitungen gouf, freet ee sech.

Gewëss, et gouf eng Zäit wou Kaméidi an der A.L. wor, Sträit dee vun 150-prozentegen ugestiwwelt as gin, esouguer vun denen en neie Veräin gegrënnt gin as, Leit, déi méi helleg wollte sin ewéi de Poopst. Si hun der Saach méi geschuet ewéi genotzt, grad ewéi déi National- an aner Bewegungen nët zu deem féieren, wat soll sin: e friddlecht Liewen an Zesummeliewen am Land.

Fir ofzeschlësse kënnst de President dann op de noléissegem Émgang mat der Sprooch an dem Radio, an der Télévisioun an an de Ricden ze schwätzen. Dat as e Punkt fir deem d'A.L. sech no hire Statuten och sollt asetzen, awer trotzdem näischt ännere konnt. Och an der Schoul misst et besser gin. De President mengt: do wou keen

Intréssi do as, bei deem deem d'Stonn hält, do kann och nët vill crauskommen. Hie seet ower och, datt et Schoule gët wou et ganz gutt geet.

De President zitéiert dann nach e Saz aus dem *Adrien Ries* sengerem Artikel oder senger Konferenz, déi hie genannt huet: «Eis Sprooch(en)» an elo an dem groussherzoglechen Institut, Sektoun Moral a Politik, als Broschür erauskomm as. Do heescht et, datt eis Sprooch hannerzeg géif goen, am Radio géing se biergof. Den *Adrien Ries* schreift do: «Dir erlaabt mir sécher, näischt iwwer dat Lëtzebuergesch ze soen, dat eis Deputéiert a Politiker an der Châmber a soss iwwerall schwätzen, ech misst soss dat Wuert «versauen» gebrauchen, an dat maachen ech nët gär am groussherzoglechen Institut».

Eent soll awer nach extra betout gin an dat as, datt eis Schrëftsteller haut duurcheweck e bessert Lëtzebuergesch schreiwen oder wéinegstens probéieren ze schreiwen ewéi virun 80, 90 an 100 Jor.

A wann dat alles vläicht nët eleng de Verdéngscht vun der A.L. sollt sin, dann huet d'A.L. awer munches an d'Wier gedriwwen, wat soss doudsécher nët geschitt wir.

Domat hätt de President da séng *kuurz* Usprooch gehalen.

E puer Leit sollen ower nach extra merci gesot kréien, déi vun Ufank un am Comité woren, si hu sech dee Merci an denen 20 Jor verdéngt. Eng Plaquette vun eisen dräi Nationaldichter schéngt dofir dat richtegt an dat schéinst Geschenk ze sin als Erënnungszeechen. Et sin de Vizepresident vun haut, de *Lex Roth*, dee vun 1971 u bis 1984 President wor, dann de *Caissier René Faber* an de *Mëmber* aus dem Comité, den *Abbé Arthur Reckinger*.

Aktivitéitsrapport 1991 vum Sekretär

D'Generalversammlung 1991 wor de 16. Mäerz 1991 hei am Sall vun der Brasserie Les Capucins. De Rapport vun dëser Generalversammlung as an der Nummer 32 vun «Eis Sprooch» pulizéiert gin.

D'Actioun Lëtzebuergesch hat um Enn vum Jor eppes méi wéi 2.000 *Membren*; dovun wunnen der 36 am Ausland, een Eieremêmbler. 45 Gemengen (vun 118) hun een Abonnement op d'Zäitschrëft «Eis Sprooch»; 11 Ambassaden a Konsulater sin abonnéiert.

De Comité

Noddem den Här Cornel Meder d'lescht Jor séng Demissioun aus beruffleche Grënn gin huet, besteet de Comité nach aus 11 Membren. Dat sin: Heng Rinnen, President; Lex Roth, Vize-President; René Faber, Caissier; Emile Steffen, Sekretär; Ernest Brachmond, Sekretär-adjoint; Membren: d'Joffere Milly Thill a Maisy Tockert; d'Häre Robert L. Philippart, Arthur Reckinger, Robert Siuda an Tom Thies, Keesskontroller sin: d'Hären Hugues Folscheid; Jean-Claude Kaell an d'Madame Germaine Majerus.

Wat gouf geschafft?

Am leschte Jor woren 8 Comités-Séitzungen an esum Büro am Bredewee: 9.1. — 27.2. — 17.4. — 29.5. — 3.7. — 18.9. — 23.10. — 11.12.91

Publikatiounen

Dräi Nummere vun «Eis Sprooch», 176 Säiten, Oplo 2.400. Nummer 31 am März, Nummer 32 am August, Nummer 33 am Dezember. Extra-Serie Nummer 14 am Juni: Tit Schroeder «De gaunze Wee», Gedichter. Bei der Editioun vun dëser Broschür krut d'A.L. vill gehollef vum kulturelle Fong an apaart duerch de generéisen Don vun der Bank a Staatsspuerkeess Lëtzebuerg. An enger klenger Feier gouf «De gaunze Wee», de 15. Juli 1991, am Haaptsätz vun der Spuerkeess, der Press virgestallt.

Extra-Serie Nummer 11: Lëtzebuergesch-Franséischen Dictionnaire; (Madame Marie-Thérèse Kroemmer) 500 Stéck goufen nodrückt.

Zirkulären

1) Invitatioun fir d'Generalversammlung, Enn Februar.

2) Rappel vun de Cotisatiounen, am Abrëll (360 Stéck).

Ncijoosch- a Gléckwonschkaarten

4 schwaarz-wäiss Kaarte mat wéineg bekannten Zeechnunge vun Huelmes, Klierf, Veianen a Lëtzebuerg vun 1890 aus dem Buch vum François Ewen: «Le Luxembourg illustré et commenté dans les périodiques étrangers», (Sankt-Paulus-Dréckerei), mat der frëndlecher Erlaabnis vum Auteur. D'Fotoën dervu si vum Jhang Welter gemacht gin. 2 faarweg Gléckwonschkaarte mat moderner Molerei vun der Madame Lou Kreintz vun Hiefenech. Foto: Jhang Welter. Drock: Sankt-Paulus-Dréckerei.

De Verkaf vun de schwaarz-wäisse Kaarten hëlt stänneg of. Geliwwert goufen:

1983 22.000 Kaarten	1986/87/88 12.000
1984 20.000	1989/90 8.000
1985 16.000	1991 6.000 Kaarten

Am Stock leien nach 13.000 Kaarte vun dene leschte Joren. Faarweg Kaarte gin all Jor 2.000 bestallt an durchbewech all verkaaft.

D'Schoulbuch:

«Kommt mir léiere Lëtzebuergesch»

Dëst Buch as 1991 méi wéi 1.500 mol verkaaft gin; d'Cassette mat dem lëtzebuergesch Text vum Buch an déi dräi Iwwersetzungen (däitsch, englesch a portugisesch) gi vill gefrot; net nëmme fir Cours-en hei am Land, mä och aus den Noppschgéigenden an der Belscht an am Lottréngesch.

Et huet Enn 1990 geheescht, datt en neit Buch vum Sproochzenter (Centre de Langues) ausgeschafft géif gin. An engem Bréif vum 27.12.1990 wollt d'A.L. Ausstreech kréien, iwwer dat neit Schoulbuch an, ob d'A.L. hiirt Buch nach sollt nodrécke loossen.

Den Här Hubsch huet der A.L. dun ze wësse geden, datt eng Kommissioun vum Sproochzenter esou en neit Buch mat Audio- a Video-Cassetten géif zesum mestel-

len a versprach hätt, datt fir de September 1992 eng 15 Lektione fäerdeg wieren.

Enn Dezember 1991 ware vum A.L.-Buch an de Cassetten ze soe kee Stéck méi do. De Comité huet du beschloss nach 500 Bicher an 100 Sätz Cassetten nozedrücken an nomachen ze loossen, well deer nach ëmmer vill gefrot gin.

Hierschfoire 1991

Aus technesche Grënn konnt d'A.L. hire Stand an der Hall 11 nët méi erëmkréien. Si krut dunn eng Plaz am Korridor tëschent den Halen 11 an 12 fir hiren Informationsstand.

Den Här Pe'l Schlechter huet der A.L. vill gehollef den neie Stand ze plangen an opzerrichten, hie soll dofir häerzlech merci gesot kréien. Den Intréssi war bei de Leit och op der leschter Hierschfoire erëm ganz grouss. Et si 16 nei Mëmbren opgeholl gin.

Veräinsschreiwereien

Eng Broschür vun 145 Säiten mat e sëlliche Modeller, déi eng gutt Hëllef fir d'Sekretäre vun de Veräiner soll sin, apaart fir déi, déi hir Schreiwereien op Lëtzebuergesch maache wëllen, as vum Marcel Lamy zesummesat gin.

D'Broschür gouf op der Hierschfoire virgestallt an huet do ganz vill Intréssi fond. Wéinst den Drockkäschte worc mer nët esou kéng fir se drécken ze loossen. De «Gaart an Heem» huet sénge Sektioneen d'Broschür rekommen déiert an et goufen der dono cwell e puer honnert bestallt. Dem «Gaart an Heem» soe mer merci fir d'Entgéintkommens. E Merci dem T. Thies, den se kopéiert!

Owescours-en a Lëtzebuurger Sprooch

D'Owescours-en, déi vum Ministère vun der Education Nationale an der Hëllef vun der A.L. organiséiert gin, woren och d'lescht Jor e groussen Erfolleg. D'Organisatioun vun dese Cours-e loug an den Hänn vum Här Jos Hargarten, Professer zu Esch. Den

Här Hargarten as leider, den 22. Februar 1992, am Alter vun 48 Jor gestuerwen. E soll iwwer d'Graf craus nach eng Kéier merci gesot kréien.

Präisverdelong vun den Owescours-en

1991 wor d'A.L. zu Esch, Kielen an Diddeléng derbäi wéi d'Diplomer iwwerreecht gi sin.

Bréiwen

An der Generalversammlung vum leschte Jor wor proposéiert gin, dem neien Erzbischof merci ze soen, well hien de Faaschtebréif 1991 op Lëtzebuergesch opgesat a publizéiert hat. E Bréif dowéinst as den 19.3.91 un den Erzbischof, den Här Fernand Franck geschéckt gin.

— de 27.3.91 goung e Bréif, fir merci ze soen, un de Ministre Président de l'Exécutif de la Communauté Française de Belgique, den sech an engem Dekret fir regional Sproochen agesat huet. Am Areler Streck as zjor d'Lëtzebuergesch als Minoritéitssprooch (Regionalsprooch) unerkannt gin.

— den 19.4.91 gouf an engem Bréif un de Minister vun der Education Nationale protestéiert, well d'Lëtzebuergesch am postprimären Unterricht, fir d'Bewäertung, mam Däitschen zesummen, an cent an datschwecht Fach erageholl an zu 1/5 matziele géif. (Keng Äntwert kritt dorop.)

— den 11. Januar 1991 gët an engem Bréif un de Minister vun der Kulturelle Saachen gewénscht, fir am Dicks-Jor 1991 eng Plack zer Eier vun eisen dräi Nationaldichter, apaart fir den Dicks, un d'Servais-Haus zu Miersch ophänken ze loossen. De Minister Jacques Santer huet a sénger Äntwert vum 24.1.1991 dee Virschlag ugeholl. D'Plack konnt awer nët an dem Jor opgehaange gin, well d'Aarbechten um Haus nach nët esou wäit wieren — d'Plack as awer fäerdeg. (Et as awer vläicht da méiglech, wa mer un dem Méchel Lentz säin 100. Stierfdag 1993 erënneren.)

— den 23.7.1991 erënnert d'A.L. de Minister vun der Kulturelle Saachen un e Bréif vum

20. Januar 1987 un den Här Robert Krieps, deemools Kulturminister, woura gefrot gi wor, fir de Lëtzebuenger Dictionnaire z'iwwerschaffen, ze komplétéieren an op Computer ze späicheren. — Als Äntwert op dëse Bréif invitéiert de Kulturminister Jacques Santer d'A.L. fir den 29. Oktober 1991 an de Staatsministère, fir mam Här Staatsminister Jacques Santer an dem Professeur-Attaché Guy Dockendorf iwwer der A.L. hir Proposition ze diskutéieren. Dono as d'A.L. an engem Bréif vum 8.11.91 invitéiert gin, fir den 18.12.91 op enger aner Reunioun an de Press- an Informatiounsdeéngscht ze kommen, an do mat dem Comité vum der Sproochsektioun vum groussherzoglechen Institut a mat dem Verrieder vum dem Kulturministère, dem Här Guy Dockendorf iwwer de Wee an de Fortgank vum Dictionnaire ze beroden. Et soll eng Kommissioun geschafe gin, déi d'Saach an d'Hand soll huelen.

— de 27.11.1991 schéckt d'A.L. e Bréif un d'Zeitungen an un de Radio an deem d'A.L. hir Positioun iwwer den Thema «Ausländer zu Lëtzebuerg» duerleet, Bréif deen och an der Nummer 33 vum «Eis Sprooch» publizéiert gouf.

— den 30.4.91 schreift d'A.L. un de Minister vum de Kulturelle Saachen, fir e Subsid ze kréien.

— de 5.8.91 deelt de Ministère vum de Kulturelle Saachen der A.L. mat, datt si e Subsid vu 25.000 Frang kritt.

— am «Conseil National des Programmes», deen duerch d'Gesetz vum 27.7.91 iwwer d'Médias Electroniques» geschafe gouf, as d'A.L. duerch een effektive Mëmbere an een Ersatzmëmbere vertrueden. An der Comité-Sëtzung vum 27.9.91 gët den Här Henri Rinnen als effektive Mëmbere an den Här Robert L. Philippart als «Suppléant» vum der A.L. bestëmmt.

Et as vläicht e bësse vill an nët gutt méiglech, fir alles dat opzezielen, wat am Jor an der A.L. gefrot a geklot gouf, et sief um Téléfon, et siewe Bréiwer aus dem Land sel-

wer ewéi aus dem Ausland. (Aus dem Ausland gouf ënner anerem gefrot, wat lëtzebuergesch fir eng Sprooch as, asw.)

Wat geplangt as fir 1992

- 1) Véier Nummere vum «Eis Sprooch»
- 2) Index vum «Eis Sprooch» vun 1-33, vum Marcel Lamy
- 3) Cours-en a Lëtzebuenger Sprooch
- 4) Hierschtfoire
- 5) Neijoosch- a Gléckwonschkaarten
- 6) Verschwert Plaque

Rapport vum Caissier

- a) A séngem Keess-Rapport kann de Caissier René Faber der Versammlung matdeelen, datt 1991 2.622.787 Frang erakomm sin an datt d'Depensen sech op 1.452.799 Frang belafen. D'Recette komme vum Verkaf vu Bicher 1.185.000 F; vu Cotisatiounen an Abonnemeter 1.000.000 F; vum Verkaf vum Neijoosch- a Gléckwonschkaarten 100.000 F. Bei den Depense sin d'Drockkäschten d'Haaptsaach 1.000.000 Frang.
- b) Den Här Hugues Folscheid seet dem Caissier am Numm vum de Keess-Kontroller merci fir déi gutt Aarbecht a schléit der Versammlung vir Décharge ze gin, dat och geschitt as.
- c) Fir 1992 gin déi selwecht Keess-Kontroller bäibehalen.
- d) D'Budgetprevisioun fir '92: 2.000.000 F als Recette an 1.950.000 F als Depensen.

Deelweis Erneuerung vum Comité

Kandidat fir an de Comité sin déi dräi Comité-Mëmbere vum der Austrëttslëscht, d'Häre Faber, Roth an Thies, dann huet den Här Marcel Lamy nach séng Kandidatur gestallt. Doduerch, datt den Här Cornel Meder séng Demissioun agereecht huet, sin esou vill Kandidaten do wéi Plazen am Comité fräi sin. Déi véier gin dann eestëmme vum der Generalversammlung gewielt.

Cotisatioun fir 1993

D'Cotisatioun fir 1993 bleift onverännert: 500 Frang mam Abonnement op d'Zäitschrëft «Eis Sprooch»; 300 Frang fir Studenten a 700 Frang fir Kollektiv-Mëmbere (z.B. Gemengen).

Fräi Aussprooch

An enger interessanter Diskussioun gin dann nach *aktuell Problemer* opgegraff:

1) *Publikatioun vum ganze Wierk Antoine Meyer*. Den Här Mars Klein, als Vertrieeder vum Kulturministère, an och den Här Jean Welter sin onbedéngt derfir, fir d'Wierk vum Antoine Meyer ganz ze publizéieren. Den Tunn Gonner huet d'komplett Wierk vum A. Meyer beieneegesicht an an d'Schreifweis vun haut ömgeschriwwen.

2) *Lëtzebuergesch Cours-en*. Den Här René Hubsch vum Educatiounsministère weess ze soen, datt d'lescht Jor sech 1.057 Auslänner an d'Owescours-en ageschriwwen hätten; esou vill woren et der nach ni. Den Här Hubsch kënnt dann och op dat neit Buch fir Lëtzebuergesch Cours-en ze schwätzen, do géifen nei Weër ageschlo mat *Sproochelabo*, Audio- a Videocassetten. Haaptzil vun dëser neier Method wir, dem Auslänner méiglechst séier genuch Lëtzebuergesch bäibréngen, fir am Dagdeeglechen zuwee ze

kommen. Den Här Hubsch gët der Versammlung och Opschloss iwwer den Europäesche Programm Lingua fir Minoritéitsproochen.

De Sproochelabo gët vum Här Änder Engelhardt an der Mme Gaby Greenwood nët als den nec plus ultra ugesin. Den Här Engelhardt erzielt vu séngen Experienzen, déi hie mat de moderne Metoude, fir eng friem Sprooch ze léieren, gemaacht huet. Den Här Henri Muller schwätzt iwwer d'Problemer déi ee mam Léiere vun enger friemer Sprooch begéine kann.

3) *Nei verbessert a kompletéiert Editioun vum Lëtzebuergesch Dictionnaire*. De President ënnerbreet der Versammlung d'Monong vun der A.L. iwwer eng nei verbessert a kompletéiert Editioun vum Lëtzebuergesch Dictionnaire. Den Här Mars Klein leet dann d'Opfaassung vum Kulturministère duer iwwer d'Arbecht vun der Kommissioun, déi den Dictionnaire iwwerschaft soll.

Da weist den Här Klein och nach drop hin, datt vum 21. bis de 27. September vun dësem Jor, een Internationale Colloque vun der «Europäesche Schrëftsteller an de Minoritéitsproochen» zu Lëtzebuerg as an invitéiert d'A.L. do och derbäi ze sin.

De President hieft d'Generalversammlung géint halwer sechs op.

(Foto: Jean Welter)

Pierre Posing

Optimismus

D'Kiirch war hallef voll eler Leit.

Niewent dem Altor stung eng Télévisioun an e Panneau mat
Filmplakater; et war de Sonndeg vun de Medien.

Virun der Kommioun huet den Här d'Leit opgefuedert sech d'Hänn ze
reechen als Zeeche vum Fridden.

En huet et um Altor mat zwee Kanner virgemaach.

Ee Moment stung ech do ze waarden.

Ech war nët entschloss.

Déi Rei viru mir hun zwou Fraen sech bekuckt.

'si dréinen sech vläicht zu mir ëm...'

Ech hu gewaart.

Ech hat keen Noper.

A méngem Réck hun se sech d'Hänn gin a si hu vu Fridde gepëspert.

'elo séier, soss as et ze spéit!'

Ech hu mech ëmgedrëint an enger «friemer» Fra d'Hand gin,
enger Elerer.

'e festen Drock'

Eent däitlecht Gesiicht,

d'Aë voller Léif.

Nët alles brauch séng Zäit.

«En as dem Efalt
aus der Hatt gesprongen»

«E geet do wéi
wann en op Eër géng»

Vum Colette a Fernand bis hannesch bei de Litty

Wien hätt déi béid Chansonnier-en a Variétésartisten nët emol héieren, et sief «live» oder op eng vun hire ville Placken oder Cassetten? An elo sin déi zwee a Pensioun gaangen. Hire leschten Optrëtt wor de 5. Abrëll 1992 zu Waasserbëlleg, beim Fëscherclub — de Fernand as gär do de Wuurm zappen a schwamme léiere gaangen — d'allerlescht an der Tëlevisioun, am bekannten «Hci elei» den 3. Mee 1992. 36 Jor woren si zwee zesammen opgetrueden, si, déi esouvill Amusement a Stëmmung op munnechen Owenter geschafen hun. Ëmmer mat Spaasegem, mat Witzen a Sketcher, schaussege Lidder, gemëscht mat Eeschtem. Wiren déi «lëschteg» Owenter esou lëschteg gewiescht, wann déi sympathesch Koppel nët dacks do derbäi gewiescht wiren? Wou si opgetruede sin, do wor Stëmmung — haut géif ee soen «Ambiance». Et duerf ee vun hinne soen, datt si nach gesongen, nët gebrëllt a gebläert hun, nët verkleet woren, méi nach wéi e Fucsgeck oder Haalwerweis. Si hun e Genre gehat, deen elo doudsécher vermësst gët — eleng vun denen Eleren? — eben hire Genre.

Et soll hei ernimmt gin, datt de Fernand mam Familjennumm Wark op der Neimille bei Ueschdrëf den 10.9.1916 op d'Welt kouw, zu Bréissel Bäcker léiere gaangen as, do ewell mat der Gitarr an dem «Eldorado» optrëtt, am Krich Bus-chauffeur zu Neuwied wor, sech als Bäcker um Lampertsbiere 1947 opggeschloen hat, mä d'Bakstuff 1953 Bakstuff si gelooss huert a Resender gouf. D'Colette, geb. Hoffmann, huert en em 1956 op engem Crochet kennegeléiert an 1963 si si matence bestued gin. — Hien as virdrun eng Zäit mat anere Kollegen opgetrueden, wéi mam Jeff Besch, si hu Sketcher op Veräinsowenter zum Beschte gin, hien huert an der Revue matgespillt, hat och alt am Theater Rollen...

Am November 1956 sin d'Colette an de Fernand fir d'éischt zu Rodange zesammen opgetrueden. Si woren nët nëmmen e stännege Gaascht, wann d'Nationalotterie gezun as gin, si woren och soss ueter d'Land gär gesin — an d'Leit haten hire Spaass.

Wéi dat esou as, alles séng Zäit brauch bis en Artistenduo bekannt as, sou och déi allebéid. (Si hun am Ufank franséisch an däitsch Schlagerlidder gesongen, éier se d'Lëtzebuergesch mat erageholl hun.) Dat wor duurch de «Jhangli», deen zënter 1964 am Lidd den Houwald eropfiirt — Text Jeff Besch, nom Engleschen: «The little train to Santa Fe». De Jhangli selwer fiirt ewell laang nët méi, mä d'Lidd as nach ëmmer lieweg an hält domat e Stéck Eisebunnsgeschicht an Erënnerong, e Stéck Lëtzebuerger Geschicht, wat déi Jong vun haut nët méi kennen.

Hire Succès as däermoosse gin, datt si am Lëtzebuerger Plackegeschäft (pardon Disquen) 1967, 1974 (60.000 Placken), 1981 (100.000 Placken) d'gëlle Plack an den 3. Mä 1992 d'gëlle Cassette vum Lux-Sound kritt hun.

Nieft dem «Jhangli», denkt een ouni laang z'iwwerleien, un de Pättchen, deen ee gär am Stammlokal drénkt, een nët do ka bleiwen, wou et kee Schnaps a kee Béier gët, un d'Pompercher, déi ëmmer um Dill sin, un déi Futballspiller, an un aner Lidder, wéi vun anersproochege Schlager, déi an d'Lëtzebuergesch emgetext si gin, wéi «Mes vertes années», wou d'Millerad an der Baach sech wänzelt... asv., asv.

Déi béid sin och déi, déi elo, wou se der Bühn äddi gesot hun, un engem séng (méi) jong Joren erënnere, wéi deer Sänger a Sängerinnen op de Mäert an den drësserger Joren ze héiere woren. Et woren der deemools dräi vun Esch-Uelzecht, wann de Verhalt richteg

as: de Pirli Houss, de Louis Houss an den Eugène Becker. Si hun op bekannt Lidder a Schlager Lëtzebuerger Texter gemacht, déi s'op Blieder drécke loussen, wou drop stong: no deem an deem Lidd. Um Maart stoungen se dann op enger giedlecher Plaz an hu gesongen, sou laang gesongen bis déi intresséiert Lauschterer d'Lidd kannt hun, si hinnen och gehollef hun d'Lidd nosangen, an hinnen d'Blietche mat de Lidder fir e Frang verkaaft hun. (En Aarbechter huet déi Zäit esou eng 3 Frang d'Stonn verdéngt.)

Déi jong Leit vun haut kënnen net wëssen, datt et deemools nach bal kee Radio gouf, vläicht wor ausganks den drësseger Joren een oder héchstens der zwéin am Duerf. An et huet een eng laang Antenn missen hun, fir iwwerhaupt eppes ze kréien. Königswusterhausen, Hilversum, Lubljana e.a., méi spéit Lëtzebuerg, stoungen op der Skala vun deem Stéck Miwwel. Den UKW as jo kréischt hei am Land 1959 komm. Tëlevisioun oder Fernseh, wéi der wëllt, doru gouf iwwerhaupt net geduecht. — An clo hu mer ewell déi «Ouer-radiocn», Walkman!

Awer, awer, dat waren nach Zäiten, wéi een nach Sängerinnen a Sänger konnt an de Wiirtschafte nolauschtere goen. No hirum Sangen sin se mam Teller an der Stuff ronderëm ohiewe gaangen. Dat éischt Erliefnes — an dat wor eent fir e kleng Jong vum Duerf — dat de Jong hat wor zu Esch-Uelzecht, wéi e bei de Monni an d'Tata op der Kiirmes wor. Déi sin da mat der Mamm bei den Doerner gaangen, do si Sängerinnen opgetrueden. Deer Sängerinnen eng huet esou en trauregt Lidd gesongen, datt et deem kleng Jong däermoossen zu Häerze gong, datt e séng Kiirmessuen alleguer, säi ganz Verméigen, op den Teller wollt leën, wann d'Mamm net gewiert hätt. — Et louge méi Fënnestsustécker wéi Frangen um Teller.—

Et sief nun awer nach un e ganz Bekannten aus deer Zäit em an no dem éischte Weltkrich erënnert, dee viru 60 Jor gestuerwen as an esouguer eng Plaz am Lëtzebuurger Dictionnaire fond huet: de Litty. An deem geléierte Buch heescht et: 1) «Zieraffe» — cf. Liri:

«leichtsinniger Mensch»; 2) «Name eines luxemburgischen Variétésängers (Lutty?), der bei der Kirmes und an sonstigen Festen selbstverfasste Lieder, auch Chansons anderer Autoren vortrug» — Beispill: e stellt sech wéi de L. Mat deem Saz sollt ugedeit gin: e spillt de Geck, de Clown. (Wat do ugin as wéi wann den Numm vu Lutty? eventuell hierkëim, misst an deer neier Oplag gestrach gin. Schéngt dat Wuert, deen Numm, dann net éischer vum franséische «lutin», spätzbouwesch, wibbeleg, schallekseg, hierzestamen — lutin = Kobold am Däitschen — zemol, wa mer wëssen, datt de Lëtzebuurger sech esou muss ploen, fir en ü auszespriechen, deem dofir éischer en i seet oder gesot huet.) «Cet enfant est un vrai lutin», heescht et als Beispill am «Larousse».

De Litty wor *de* Chansonnier a Kabarettist, Variétésartist vu Beruff (ob hien niewebäi nach eppes anescht geschafft huet as net bekannt). De Litty wor eng stad- a landbekannt Perséinlechkeet. Hie konnt eppes. A wann hien och alt emol Texter a Lidder geschafen huet, dann huet en awer am meeschten déi vum Poutty Stein, Guill Lauff, Louis Petit enner d'Leit bruecht, sou datt se iwwerlieft hun, sougär där dervun haut nach gesonge gin. Wien denkt dann drun, datt et de Litty wor, deen déi hei kréiert huet: «D'Iechtercher aus der Stad» (Text: Louis Petit, Melodic: Sous les ponts de Paris vum Vincent Scotto), «Manila a Rosalie» (Text a Musek vum Louis Petit), dann d'Lidd vun der Dreschmaschin, dat vum Kautschuwupp, vum naischnotzege Bléck am Gesiicht (Musek Louis Beicht), dem Wirsch séng Wueden (Musek J. Faber). Franséischer huet en natirlech och gesongen, déi deemools am Schmass woren, wéi: Si tu veux Marguerite, Vics Fifine, viens... (vics Poupoule)...

Wie war dann nun de Litty? Mam Familiennumm huet e Pierre-Toussaint *Stefani* geheescht. E wor de 16. Januar 1872 zu Lëtzebuerg op d'Welt komm. Säi Papp den Toussaint Stefani, wor op der Énsel Korsika gebuer, vu Beruff «Representant de commerce», séng Mamm d'Marie Speidel, eng

Lëtzebuergerin. De 6.12.1913 huet de Litty d'Lëtzebuurger Nationalitéit ugeholl. Hie wor fir d'éischt mat der Marie Wagner bestuet, gouf geschced, as du fir d'zweet mat der Pauline Blomister, Artiste, vu Metz bestued gin.

De Litty, de Pierre-Toussaint Stefani as de 27. Januar 1932 zu Lëtzebuerg an der Franziskaner-Klinik um Fëschmaart un enger Blutvergiftung gestuerwen. An der «Jong-Hemecht» (No 4/1932 — S. 123) steet e klenge Artikel ënner «Die Toten der Heimath» an deem et heescht, datt hie mam «Brettstar Bobby» opgetruede wir. Hie wir e «froher Knabe» gewiescht, deen a jonge Joren an den afrikanesche Kasäre vun der Friemlegioun mat «Theaterspiel und Chansons erheiterte». Kee Lëtzebuurger Liddche wir gedicht a vertount gin, dat hien net lancéiert hätt. — Wéi en net méi als Chansonnier opgetratt as, hat en dono véier Jor zu Munnerëf d'Bodega, an huet «ehrsam und fleissig, nett und adrett» gelieft, mat him géif en Typus aus der Virkrichzäit verschwannen, deen deer sympatheschster ee wor. Loosse mer nach bäiflécken, datt hie kee «Moritatensänger» wor, wéi d'Seckbachs z. B., wann hien och op der Fouer opgetrueden as.

De Litty wor ee vun dene Personnagen, déi de Léon Blasen an der Rubrik «Kulturell oder folkloristesches Rätsel: Wësst Dir dat?» am Télécran Nr 21/1986 — S. 14-17 d'Leid rode gelooss huet, wou een och nach méi iwuer hien an aus deer Zäit gewuer ka gin. — Et sief derzou un den Artikel vum Léon Moulin an «Eis Sprooch» Nr 5/1974 erënnert.

De 4. Abrëll, samschdes, hun d'Colette (Hoffmann) an de Fernand (Wark) no 36 Joer zu Waasserbëlleg hiren Äddi gemat, deen allerleschten (?) am «Hei elei», den 3. Mee 1992. Si hun hiirt gemat an hirer Zäit. Si woren einfach a riichtewech d'Colette an de Fernand. An esou wéi dem Litty sénger Lidder, denen Escher hirer dono, bei de Leit laang viru bekannt bliwwe sin, esou bleiwen deer vum Colette a vum Fernand sécher hängen...

A mam Dicks kënt ee soen, wéi en dem Lentze Misch an engem Gedicht sot... Dénger Lidder séngt mer laang... sou och elo, wann et nach Leit gët, déi sängen...

h.r.

*Méi iwuer déi zwee an: Roger Spautz: Die Entertainer der Nationallotterie. Vortragskünstler und Kabarettisten. RTL-Edition, Bd 1.1983 — Revue Nr 14, 1. Abrëll 1992 — Lux. Wort 4. 4. a 6. 4. 1992 c.a.

Actioun Lëtzebuergesch — Eis Sprooch

21, Bredewege, L-1917 Lëtzebuerg
Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg
Tel. (Äntwertapparat) 47 06 12
Konten: Postscheck 6644-48
Spuerkees 1000/7250/4
BIL 4-100/9748

Wat an den Artikelen steet, as net onbedéngt d'Menong vun der Actioun Lëtzebuergesch — Eis Sprooch.

Notizen

Élo kréie mer Radioën amass. De 16. Mee '92 as ee gegrennt gin, deen sech «Alter Echos» gedeeft huet. Kapital 12 Milliounen. 6 Associatioune sin do genannt: COMMsorium, Mondop, Audipax, Actioun Solidaritéit Tiers Monde, Lëtzebuurger Natur- a Vulleschutzliga, Mouvement écologique, Oekofonds; Gérant gouf de Robert Garcia genannt.

Eng aner Radiogesellschaft gouf de 27. Mee mam Numm «Société européenne de communication sociale» gedeft. — Kapital 20 Milliounen. Hire Programm nennt sech «Radio Latina» a wëllt e kulturellen Austausch mat an tëschent dene Communautéiten, déi als Basis d'Latäin als Sprooch zu Lëtzebuerg hun. Grënnongsgesellschaften oder Veräiner sin de CLAE, d'ASTI, CAPL (Confédération des associations portugaises au Luxembourg), de Centre culturel & récréatif italien «Eugenio Curiel», de spuenesche kulturellen Zenter «Antonio Machado», dann d'Information Publicité Luxembourg, déi portugisesch Zäitschrëft «Noticias», an aner «investisseurs institutionnels». De Comité: Präsident de Gino Santini; Vize-Pr. de Bob Hochmuth; Membren: Serge Kollwelter, Luis Ferreira, Antonio Dos Santos, an ee vun der UBP. (Lux. Wort 29.5.92)

Deen drëtte bis clo an der Rei as de «Luxradio», Kapital 30 Milliounen, deen de 25. Mee '92 gegrennt gin as. Grënner sin: Videocom, Editions Revue, Editions d'Lëtzebuurger Land, Eltrona Interdiffusion, Voyages Flammang, Soparad Holding, André Losch, Rolph Reding. Gérant as de Fernand Weides a Guy Ludwig. (tageblatt 26.5.92)

Dee 4. Regionalradio as d'«Société de Radiodiffusion». Kapital 80 Milliounen. (cf. «Eis Sprooch» Nr 34.) — 31 Kandidaturen si bis den 30. Mä '92 gëmat gin. —

***

Am Kader vun der «Press an der Schoul» (vum Lycée technique Nic. Biever, 5e) huet d'tageblatt eng Émfro maache gelooss, fir gewuer ze gin ewéi d'Lëtzebuurger an d'Ausländer sech fir d'Walrecht géife stellen a wéi se mateneen auskeimen. — 228 Lëtzebuurger an 127 Ausländer goufe gefrot. 66% Lëtzebuurger sin nët fir d'Ge-

menge-Walrecht fir d'Ausländer; 76% woren dergéint fir d'parlamentarescht Walrecht. Bei den Ausländer menge 74%, datt se d'Walrecht fir d'Gemenge sollte kréien, awer nëmmen 43% hätten och gär d'Walrecht fir d'Parlament. — Et gesäit een awer och aus deer Émfro wéi wäit, datt déi 150% Lëtzebuurger bei de Leit Uklank fanen. Et heescht do e.a.: Ausländer eraus; D'Ausländer duerfen d'Chance nët kréien, fir sech hei breet ze trëppelen, soss kënne mer Lëtzebuerg gläich vergiessen; Et geet clo endlech duer, Lëtzebuerg de Lëtzebuurger, léiwer haut wéi muer... Wie méi doriwwer wëllt wëssen kann dat am «tageblatt» vum 26.5.92 noliesen.

***

De Litteraturpräis '92 vun der Fondatioun Servais krut de Roger Manderscheid fir de Roman «De Papagei um Käschtebam» de 27. Mee '92 am Kapzinnertheater. — Et as fir d'ëischt, datt dee Litteraturpräis iwwerreicht gët, dee vun der Fondatioun Servais gestëft gouf. Am Verwaltungsrot vun der Fondatioun sin: Edmond Israel, Präsident; Liliane Thorn-Petit, Pierre Hamer, Mars Klein, Cornel Meder, Alain Meyer, Roger Nothar, Paul Reiles, Jacques Santer, Emmanuel Servais a Raymond Weber. — An der Jury woren: Jul Christophory, Präsident; Lise Linster, Caroline Mart, Claude Conter, Romain Kohn a Marc Olinger. — Et sief hei op d'Rezensioun vum Gjpr vun deem Roman an der Nummer 34 vun «Eis Sprooch» higewisen.

***

De Jhemp Hoscheit huet de Präis vun der *Kabarets-entente* kritt. Vun 31 Texter woren déi véier vun Hoscheit déi cenzeg, déi deem entsprach hun, wat gefrot wor gin. Jury woren: Danièle Gaspard, Caroline Mart, Jacque Weber, Pir Kremer, J.-Pol Roden, Fons Ruppert a Guy Wagner.

***

D'Aarbechtstherapeute sichen Nowuess, déi Lëtzebuergesch kënne, well et néideg wir, datt déi mat de Leit kënnte schwätzen. (tageblatt 5.5.92)

***

«D'Lëtzebuergesch op RTI.» as d'Iwwerschrëft vun engem Lieserbrëif vum E. Meyer am «tage-

blatt» vum 9.5.92 (Lux. Wort 20.5.92). Lët gët sech doran iwwer dat «schappégt Lëtzebuergesch» beklot, daat eenzel Speaker an dat apaart bei den Neiegketen an an de Reklamme schwätzen... «De Radio huet do eng grouss Verantwortung. D'Leit sollte grad vum Radio héieren, wéi e proppert Lëtzebuergesch as. De Moment héiert een ower dacks, wéi een et nët sollt maachen.» Et gin dann deer Saachen opgezielt, déi am Lëtzebuergesch anescht sin ewéi do lichtfankge gesot gët, d'Betounong wir dacks gëint eise Gebrauch, an dann, dat wat se am Radio aus dem Däitschen iwwerholl hun: en as 18 Jor jonk, amplaz en as 18 Jor al...

* * *

Et deet engem leed, wann een op engem Monument liesc muss: «Hei läit bluttgedrängte Buedem» amplaz «gedränkte» (Foto am Lux. Wort 13.5.92): am Artikel as awer richtig ze liesen «bluttgedränkte».

* * *

De 4. Mec 1992 woren d'Parteien alleguer beim Staatsminister Jacques Santer an dem Ausseminister Jacques Poos, fir sech iwwer d'Ausländerwalrecht ze beroden. D'Regierung huet virgeschloe fir Exceptionen am Maastrichter Vertrag ze froen: Lëtzebuerg kënne bei de Gemengewale matstëmme goen, wann se op d'manzt zënter 12 Jor am Land gewunnt hun, gefrot hu fir op eng Wallescht gesat ze gin an an hirem Hemechtsland d'Walrecht opgin hun. Fir gewielt kënnen ze gin, müssen se zwou Periode vum Gemengerot (dat sin 12 Jor) am Land gewunnt hun. Si kënnen och nët Buurgermeeschter oder Schäfte gin. Am Gemengerot sollen och nët méi wéi 25% Leit Ausländer sin. — An d'Gemeengesetz soll ageschriwwe gin, datt an der Debatt an enger vun den dräi Sprooche gededegt misst gin; Lëtzebuergesch, Däitsch a Franséisch. — Extra Léschten, wou nëmmen eenzeg an eleng Ausländer drop sin, gin nët zougelooss; et muss wéinegstens 50% vun de Kandidate Lëtzebuurger sin. — Den EG-Rot kritt déi Proposition virgeluegt, deen da muss entscheiden, an dat cestëmmeg, ob se ugeholl gët. (Lux. Wort 5.5.92, tageblatt 6.5.92)

* * *

Den Avis vum Staatsrot gesäit wéinst dem Recht fir mat wéielen kënnen ze goen kee Grond fir de Maastrichter Vertrag nët ze ratifizieren, et

bräicht virdu keng Ännerung an der Verfassung, der Konstitutioun, gemaacht ze gin; wann de Vertrag nët ratifiziert géif, wir dat eng uerg Saach fir Lëtzebuerg. Déi Virschléi vun der Regierung gi gutt gehalen. Natüirlech misst d'Verfassung bis den 1. Januar 1994 geännert sin, wann de Vertrag a Kraaft kéim. — D'Modalitéite misste bis den 31. Dezember 1993 festleien. (Lux. Wort 27.5.92)

* * *

An engem Lieserbréif vum J.B. un d'Lëtzebuurger Wort vum 9.5.92 geet Rieds vum «Wahlzwang», dee mir hei zu Lëtzebuerg hun. Hie mengt, datt dat op deer enger Säit nët demokratéisch, op deer anerer et awer och Virdeler hätt. Wa nun d'Ausländer mat stëmme kënnent goen, misst den Zwang opgehuewe gin, well et nët kënnent sin, datt een en Ausländer kënnent zwange stëmme ze goen. — Do froe mir äis (ech) awer fir wat dann nët. Wa schon, da schon. — Mat Recht mengt de J.B., datt wann den Zwang opgehuewe géif bei den éischte Walen, kënnent et sin, datt munnech Lëtzebuurger nët géife wéielen goen, d'Ausländer awer, datt d'Regierung iwwer de Kapp vun de Lëtzebuurger sech géif entscheiden, fir den Ausländer d'Walrecht zouzegestoen, ouni Referendum. — Et freet ee sech (ech) nees, ob dat gutt wir, wann d'Walrecht nët méi obligatoresch wir, och fir d'Ausländer, well wou dat hiféiert, wann et engem Koup Leit egal as, géife mer dann nët erliewen, wéi am Ausland, datt dann d'Extremisten a Fanatiker och Meeschterschaft krite? Wir dat gutt? Wéi nëmmen déi wéielen duerfte goen, déi 30 oder 10 Frang Steiere bezuelt hun, gouf et als Onrecht ugesin, an haut soll et dër gin, déi sech dat Recht wéielen huelle loosse, duurch d'Ofschafe vum Walzwang! — An, iwwerhaupt, de Vertrag seet, datt d'EG-Bierger enner dene selwechte Konditioune solle wéielen dierfen, wéi d'Virschreften an deem Land sin, wou se sech ophalen a liewen.

* * *

Huet Dir et gelies? Mir sin elo zu 399.239 am Land vun 2.587 Quadratkilometer. 271.675 si Lëtzebuurger (68,1%); 113.747 sin aus denen elef EG-Länner (28,5%); 13.617 aus anere Staten (3,4%). Iwwer 18 Jor al sin dër 316.980; Lëtzebuurger 218.575 (69%); EG-Staatsbürger gin et dër 88.079 (27,7%); aner Staten 10.326 (3,3%). (Lux. Wort 8.5.92)

* * *

An der leschter Zäit stongen am «tageblatt» eng Rëtsch Artikelen iwwer eis Sprooch: 18.12.91: Nachdenkliches über eine verflochtene Sprachlandschaft (Mars Klein); 18.1.92: Sprachsoziologische Betrachtungen in Luxemburg (Alain Weins); 23.1.92: Luxemburgisch als Fremdsprache (Alain Weins); 30.1.92: Eng Litteraturgeschichte (Marc Hessel); 21.2.92: Den Dictionnaire (Marc Hessel); 28.2.92: Eng Grammaire (Marc Hessel); 7.2.92: Luxemburgisch als Fremdsprache (Alain Weins); 12.2.92: Luxemburgisch in den audiovisuellen Medien (Alain Weins); 7.3.92: D'Lëtzebuerger Orthographe (Alain Weins); 13.3.92: Mëndlech a schrëftlech (Marc Hessel); 20.3.92: Lëtzebuergeresch an der Schoul (Marc Hessel); 4.4.92: Zukunftsperspektiven des Luxemburgischen (Alain Weins); 4.1.92: E Gespréich mam Prof. Dr. Otmar Werner iwwer «Intuitives Beherrschen mit sprachwissenschaftlichem Verständnis verbinden» (Marc Hessel, Alain Weins)

* * *

Den Direkter vun der Nationalbibliothék, de Prof. Jul Christophory, huet den 22. Januar 92 zu Munneref am «Waasserhaus» iwwer: Huet d'Lëtzebuerger Sprooch eng Zukunft? referéiert. Et woren eng 50 Leit do, déi nom Referat mam Riedner diskutéiert hun.

* * *

An engem Lieserbréif am «Lux. Wort» (7.3.92) mësshält sech de Roger Lugen ënnerem Titel «Vun der Plëssdarem» iwwer esou Gelungenes an Topoges an eisem Sproochgebrauch. Hie mengt, datt et dach bosseg wir, wann et heescht: «Ein Unglück in der rue de Strasbourg» oder «Die Gemeinde Schuttrange». An dann iwwer d'«Plëss», fir eis «Plëssdarem» ... «ob am Gespréich, an den Zeitungen oder am Radio: dat Wuert «Plëss» as a bleift eng Dommhect...» — An domat huet e Recht.

* * *

14.071 Stëmme si géint de Pei-Museum op den «Dräi Lëchelen» gesammelt gin, déi d'Châmberspräsidentin Erna Hennicot-Schoepges als Petition de 16.3.92 iwwerrecht kritt huet. Déi néng Organisatiounen (I'rënn vun der Festungsgeschicht, Jeunes et Patrimoine, Mouvement écologique, Stad a Land, Stoppt de Bagger, an d'Intres-

sevräiner vu Clausen, Kiirchbiërg a Weimeschkiirch) sin am Fong nët géint de Bau vum Musée, mä weinst der Plaz.

* * *

De Folklor- a Wäimuseum «A Possen» zu Bechmaacher as och groussjäreg gin, well e besteet zënter 20 Jor. De Pross an d'Gaby hun do eppes Eenzegearteges geschafen a gelésscht, well nët nëmme gin do Saachen aus der «aler» Zäit gewisen — et soll ee se kucke goen — et gin och Lëtzebuerger Owenter organiséiert. Dëst Jor sin deer — niëft Ausstellungen — dër den 28. März (Gutt gedickst — Cabaret Scène libre); Juni: Erinnerung vu Réimech (Misch Raus); 27. Juni en Owend mam Pir Kremer; Schlussowend mam Leon Blasen de 24. Oktober '92. Et ka jiddereen dohi goen a lauschteren, an e gutte Patt drénken oder alt emol en appetitleche Maufel iessen.

* * *

Wéi wäit Dommhect an Onverstand kënne goen, dat huet sech zu Réiden op der Kor (Rodange) nuets vum 12. op den 13.3.92 gewisen, wou der an der Schoul agebrach sin an d'Mauern an d'Biedem mat auslännerfeindlechen a nazistische Paroule beschmiert a begladdert hun. Déi dräi jong Borschte sin dono erwëscht gin, se wiren nët aus der «skinheads-zeen» (mä wat fir sin et dann, dat weisst een emol gär) a se kruten e Protekoll. Hätten se nët sollen ugestallt gin, déi ganz Sauerei ewech ze maachen an alles nei unzesträchen; an dernieft nach e fatzege Protekoll?

* * *

Zu Stroosbuërg kommen elo och déi elsässesch Nimm ënner déi franséisch op d'Strooseschëlter. Méintlaang huet et gedauert, éier et esou wäit wor, a fir ze wësse wéi d'Stroos soss vun de Leit genannt gin as sin déi al Leit gefrot gin. Déi Stroosbuërgen mengen och, datt déi Nimm op de Schëlter dem touristesche Wäert vun der elsässescher Stad ze gutt kéim. Zënter 1983 hun awer Stroossen an der Foussgängerzon hiren elsässeschen Numm, wéi Planzbad fir rue du Bain-aux-Plantes, Spitzegass fir rue des Dentelles. Dat selwecht as och mat Stroossenimm zu Mülhausen, Colmar a Schlettstadt (Sélestat) geschitt, wou en etlech Stroossen deen duebele Numm erëmkritt hun. (Saarbrücker Zeitung

24.1.72.) Hätte mer eis Autoritéiten dann och emol esou wäit, datt se op *all* Stroossen- an Duerfschëlter déi Lëtzebuerger Bezeechnung géife setzen!

***

1986 haten déi véier Dierfer vun der Gemeng Eschweiler/Wolz Suc gesammelt fir e Monument opzerrichten, dat un zwéin Zaldoten erënnere sollt, déi do gefall woren. D'Monument, zwéi Leëbléck mat bronze Wopen, steet an der Kirel, tëschent Eschweiler a Knapphouschent an all Jor gin am September do Blummen niddergeluegt. D'Blumenarrangementer sin dacks geklaut gin, elo awer woussten dër et besser: si hun déi zwéi Wopen erausgebrach a matgeholl. Bis haut as nach nët gemellt gi wien déi «Helde» woren, déi dat fäerdeg kritt hun.

***

De Präsident vun der Télélux, de Senateur-bourgmester vu Marche, André Bouchat, huet d'Interkommunal vu der Télédistribution gefrot fir Kontakt mat RTL Lëtzebuerg opzehuelen, fir de «luxembourgophones» d'Méiglechkeet ze verschafen, fir dei lëtzebuergesch Programmer vun RTL och kënnen ze kucken. (L'Avenir de Luxembourg — 21.1.92)

***

An deer schwlechter Zeitung gët de 17.2.92 vu Baaschtnech aus geklot, datt d'Wallounesch aus hirer Géigend géif aussierwen. Zu Luttrebois (lëtzebuergesch: Lautermännchen) géifen nach 30% wallounesch schwätzen, déi aner 70% franséisch. An de klenge Stied wir et nach méi schlëmm. D'Ursaachen dervu gi gesin: well d'Dierfer lues a lues eidel gin an d'Leit an d'Stied zéien; dann, well d'Wallounesch aus de Schoule verstouss gouf; well d'Wallounesch als Baucsprouch ugesi géif gin. Fir dergéint eppes ze schafen as e «Conseil des langues régionales des langues endogènes» den 12. Oktober 1991 gegrënnt gin an deer der 4 aus der Provënz Lëtzebuerg sin, ënner denen den Néckel Bach vun Atert.

***

An de Kulturfong sin 1989 43 Milliounen abezuelt gin, 1991 nëmme méi *eng* Millioun.

D'Châmberspräsidentin Erna Hennicot-Schoepges huet e Gesetzprojet an d'Châmbere bruecht an deem eng Reform vum Kulturfong virgesin as. — De Stat géif de Moment nët vill fir d'Kultur bäidroen an de Gemengen dat iwverloossen (Haaptstad an Esch apaart). Beim Pei-Museum géif dat sech och weisen, datt et de Promoteren manderëm d'Kultur u sech géif goen. Wann d'Gebai eleng 5,3 Milliarde kaschte géif, da wire fir Konschtwierker ze kafen nach grad 70 Millioune virgesin, bant denen éischten dräi Jor, dono nach 30 Milliounen; fir grouss Spréng géingen esou Krediter nun awer nët duer... (Leitartikel am Lëtzebuerg Journal 14./15.3.92)

***

Ënner dem Titel: «Schwätzt Dir lëtzebuergesch?» méngt d'Cathy Jaeger an der «Revue» vum 5.2.92, géif een haut alt froen an dann och geäntwert krit: «Vous parlez français?» Dat wir esou an dene groussen Geschäfte, an dem Café, am Restaurant, souguer an der Klinik. Am Ausland géife mer dacks fir Preise gehalen, wäinst sou halwer däitsche Wieder, dernieft franséisch Sätz hätten. Dat wir nun nëmmen hallef esou schlëmm, wann et nët en etlech lëtzebuergesch «Sproochgenien» géifen, déi haaptsächlech de Leit vun de Medien op de Mond, op d'Fieder géife kucken. Déi hätten eventuell besser emol bei sech selwer unzufänken an opzepasst, wat si géife soen. Et géif mech (Cathy Jaeger) intresséieren, wéivill friem Wieder an engem Dag bei hinnen erauskéimen, Zäit hätten se jo genuch fir esou «aufwendige Untersuchungen». — (Déi arem Jongen a Medercher vun de Medien, wat gin déi aarm Würmecher dach op d'Schöpp geholl vun dene béise «Puristen». As et dann erlaabt ze froen, ob een eng Sprooch nët kenne misst, wann een sech an de Medien breet mécht? — d'Red.)

***

An der Generalversammlung vum Lottrénger Veräin «Wéi laang nach?», dee fir d'«Fränkesch Sprooch» z'erhalen antrëtt, heescht et an hirer Zäitschrëft «Gewan» (Mäerz 92, Nr 33), datt si e Projet fir en Zenter iwver d'Grenzen ewech zu Groussbliersdorf an en anere fir eng dräisproocheg Schoul, fir den Eck Opech (Apach) — Pärel (Perl) — Remerschen ënnerstëtze géifen an och méi Kontakt mat Lëtzebuerg gesicht géif gin; nach méi Duerfschëlter mat der Lottrénger Bezeechnung gi gewënscht.

De Präis (75.000 Frang) vum *Litteraturkongkur 1991* krut de Guy *Rewenig* fir säin Theaterstéck «Belsche Kongo» zougesprach a gouf him am März 1992 zu Klierf am Schlass iwwerrecht. Et ware 16 Stécker vun elef Autoren ageschéckt gin: 11 woren op lëtzebuergesch, 5 op däitsch. Gratulatiounen. — De Präis fir Molerei a Konscht fir jong Kënschtler huet d'Isabell *Schoentgen-Schmitz* kritt; de Werner *Müller* vun Tréier krut de Präis vum LAC fir seng Kompositioun «Sentimentaler Körper».

* * *

De «Minettsdapp», eng Verenegong vun der Kulturkommissioun vun de Gemengen aus dem Minett, hat e *Kongkur fir Theaterstécker* ausgeschriwwen, wou den Thema iwwer d'Minettsgéigend an hir Entwécklung ugi wor. De Präis kruten den Nico *Helminger* mat dem Stéck «Miss Minett» an de Guy *Rewenig* fir d'Stéck «Den Eisefrëisser». Et heescht de Präident Cornel Meder wir ganz zefridden iwwer déi gutt Aarbechte gewiescht, déi ageschéckt wore gin, an denen d'Minettsgéigend vu verschidden Autoren gutt gesi wir gin. D'Stéck «Miss Minett» sollt den 13. Abrëll zu Esch-Uelzecht opgefëiert gin; d'Stéck vum Guy *Rewenig* as fir den 13. November 1992 geplangt. (tageblatt 7.4.92)

* * *

An engem Kongkur vun dem Ministère vun der Nationaler Educatioun a vun deem vun de Kulturelle Saachen gongen d'Präisser un de Jhemp *Hosheit* an de Fernand *Müller-Hornick*. Den Zweck dervu wor Texter vu Lëtzebuurger Autore fir en neit Schoulbuch ze kréien.

* * *

Um 37. Grand Prix Eurovision de la Chanson wor Lëtzebuerg dëst Jor mat engem Lidd op lëtzebuergesch vertruuden. D'Texter an d'Musek dozou si vum Jhang *Linster* an Ab *van Goor*, d'Lidd gouf vum Marion Welter gesongen. Déi béid Autoren haten zwee Lidder geschriwwen, déi den 13. März am «Ilei elei» virgestallt wore gin: «Iwwerall doheem» an «Sou frei». Dat lescht krut zwee Drëttel Stëmme vun den Nolauschterer. — Et as fir d'zweet, datt e Lidd mat engem Text an eiser Sprooch do virgedroe gët. Déi éischte Kéier wor et de Camillo Felgen, deen

1960 zu London d'Lidd «Sou laang wéi s du do bas» gesongen huet an op déi zéngt Plaz kouw. D'Marion Welter kouw mat dësem Lidd op déi drëttlescht Plaz vun 23. Schued!

* * *

Op enger Cassette, déi bei der BIL, am Hopsi Club crauskouw, erzielen de Flëp an de Flip hir Geschicht vum «Geheimnis vun der Hütt». (Op lëtzebuergesch heescht eng Hütt eng Hëtt, zu Rouspert hu se souguer en Hëttesonndeg, dee soss Buergsonndeg genannt gët, wou d'Hëtt verbrannt gët.)

* * *

Am Verlag Emile Borschette, Krëschtnech as ufanks Mäi de 5. Band vum Willy *Goergen* sänge Gedichter crauskomm. Wéi déi Bänn alleguer aus der «Klassiker Rei» as e schéi gebonnen a kascht 2300 Frang.

* * *

D'évangelesch Dräifaltgkeetskiirech huet véier nei Klacke kritt, déi alle véier eng Lëtzebuurger Schrëft hun. Op deer grousser Klack, der «Iwwergilje» (Évangelium)-Klack steet: Si hun duergehalen an der Léier vun den Apostelen. Déi zweet Klack, d'«Gemengklack» huet d'Schrëft: Si hun duergehalen an der Gemeng. Op deer drëtter, der «Sakramentsklack» steet: Si hun duergehalen am Broutbriechen, an op deer véierter, der «Gebietsklack» heescht et: Si hun duergehalen am Gebiet. — Den Alain Atten huet d'Schrëfte fir d'Klacken opgesat.

* * *

Eis Kollegen aus dem «Arelor Land a Sprooch» hun eng Medail geschaf, deer se den Numm «De Sëlwere Fuuss» gin hun. Déi Medail kréien déi Leit déi sech fir d'Arelor Land, hir Kultur, hir Sprooch, hir Geschicht, hir sozial Entwécklung e Merci verdéngt hun. Déi éischt Laureate vum «Sëlwere Fuuss» sin: Leopold Kruchten an de Jean-Claude Schroeder fir déi Lëtzebuergeschsproocheg an de Louis Lefèvre a Claude Berg als Francophone a kruten d'Medail de 16. Mee zu Stackem bei Arel an enger akademescher Sëtzong iwwerrecht.

* * *

Aus dem Bicherbuttek

Georges Erasmus/Roger Lugen: «Wéi mer bleiwe wat mer sin». Ill. Alison Koch-Kent. Gebonnen. 118 Säiten. Edüpress, Lëtzebuerg, 1992. Präis 680 Frang. 19 × 12,5.

Aus dem Engleschen iwwerdroen — nët iwwersat — huet de Roger Lugen deem Georges Erasmus säint Buch «How to remain what we are» fir «Alles wat der ëmmer wollt wëssen iwwer Lëtzebuerg wat ower ni een Iech gesot huet». Sou steet op dem Ëmschlag vun dem an haart Deckele gebonne Buch aus deem een eis Geschicht ka léieren, op esou eng spaasseg an ironesch Manéier, datt een derbäi vun Häerzen haart laache kann, nec muss. Den Erasmus mat deem engleschen Humor, deem esou gutt op eis Lëtzebuenger Mentalitéit vun Roger Lugen «iwwerdroen» as gin, wou mer mat eiser Gréisst an eiser «Herrlechkeet» esou flott op d'Schëpp geholl gin, äis ze soe gewousst huet, wou mer hier sin, an awer nët wësse wat mer sin — jo wat si mer dann iwwerhaapt, dee Grandüchi — datt een un en Daninos crënnert gët, dee sénger Zäit grad esou den Englänner an de Fransous op eng ironesch-satiresch Manéier an e Spigel kucke gelooss huet.

Et as e léift Buch, e schéint Buch, nët nëmme vu baussen, op gutt Lëtzebuergesch iwwerdroen, dat een derzou bréngt och emol iwwerem Laachen nozedenken, fir ze wëssen: wéi mer bleiwe, wat mer sin.

Léint duerf awer nët vergeess gin, beileiwen nët, dat sin déi flott Zeechnungen, déi apaart gutt gerode sin an derbäi passen, vun der Alison Koch-Kent, déi der Saach eréischt dee richtege Schmass gin. Dat bezéit ewell d'Zeechnung um Deckelblat, wou déi véier Techternacher bant der Sintflut op dem Troosknecpche sëtze Kaart ze spillen, an eiser Här op séng Fro wéi se dann dozou kéimen, nëmme déi Äntwert krut: Tromp aus.

Wéi gesot, mir huet d'Buch vill Spaass gemaacht, a wann Dir et liest, da wäerd dat Iech och bléien.

b.r.

* * *

René Kartheiser/Marcel Weyland: «Dicks op». Fir de klengen Zuch aus dem Kannerbuch, 10 nei Gedichter fir déi Kleng. Knax Club, Spuerkeess. (1992). 52 Säiten. Ill. haart Deckelen. Präis 480 Frang.

Mat dem René Kartheiser séngem Buch, *Dicks op*, fént d'Lëtzebuenger Litteratur endlech nees e Wierk, dat d'Kannerfantasi ussprécht. De Lieser, ob Kand oder Erwuessenen, muss aktiv matmaache fir d'Buch voll auszeschaffen, eng gutt Alternativ zur Télévisiounskultur.

De René Kartheiser brauch keng futuristesche, vollelektronesch Science-Fiction Personnagen, wéi se hautdesdaags vill ze dacks an de Kannerkapp erëmgeeschteren, mä hien iwwerméttelt traditionell Wäerter. A jhust des Wäerter bréngen et ëmmer nees faerdeg, d'Kanner, an och déi Erwuessen, dremen ze din. An ouni datt d'Kand et mierkt, fént et e Stöck Lëtzebuenger Kultur a Schreifweis wéi ee se nëmme sele méi begéint. Et kënnt een dem René Kartheiser soen, et géif keng Dampfmaschine méi gin, mä et si jo jhust des al Mouken déi fir d'Kanner éiweg Wäerter duerstellen. Si kenne se, well de Bopi dervun erzielt huet, oder vu Fotoën, aus dem Musée, a jhust si wëssen d'Kanner ze fassinéieren.

Mat vill Bewegung an der Zäit (vum Fréijoer bis de Wanter erliewe mer aacht Geschichten déi een Dag daueren), am Raum (mir bewegen äis am Land an am noën Ausland), bei all Wieder (vun der Sonn an de Stuurm, iwwer de Reebou an de Glëtze a Schnéi), an a munnecher Situatioun (no der Course mam Iues bei d'Kueschëff, an den Zoo, op d'Fouer an duerno bei den Zinniklos) erliewe mer d'Geschicht vun engem Zuch deem op séng Manéier eemoleg as. Dem Kartheiser säin Zuch leet sech selwer Schinnen, do wou hie se brauch, genee wéi d'Kanner sech d'Brécke baue fir sech an eiser grousser Welt erëmzefannen.

Eisen Zuch leeft nämlech an dem Kand séngem Buch. Mueres klëmmt hien do eraus, wéi d'Kand aus séngem Bett, an owes, no engem Dag voller Freed oder Aangscht verschwénnt en nees am Buch, sou wéi d'Kand sech a säi Bett duckelt. Dëst erméiglecht ouni weideres, datt den Zuch direkt dem Kand säi Vertrauen a säi Versteedesdeme huet. D'Identifizéierung vun Lieser mam Zuch läit op der Hand. D'Gefillswelt, déi duerg-

luegt gët, as dem Kand (ob grouss oder kléng) séng. Mol wabbeleg vun Aangscht, mol monter a voller Freed oder verschotert as den Zuch nët egozentresch genuch, fir déi ganz Geschicht u sech ze rappen. Lirënnere mer un den Zoo, wou d'Déieren aus allen Härelänner am Mëttelpunkt stin. Den Zuch as jhust nach den Erzieler, dee sech zréckzitt a löschtég Schnoken zielt.

D'Schreifweis vum René Kartheiser as op all Situatioun adaptéiert: mol roueg, mol séier, alt méi hektesch oder berouegend: sou fënt de Lieser vum selwen de Rhythmus deen de Schrëftsteller séngem Wierk mat op de Wec gët. Déi selwecht Hëllef kritt d'Kand oder den Erzieler mam Marcel Weyland sénge Biller. Diskret an ouni onnëtz Detailler ënnersträchen dës Zeechnungen d'Actioun, ouni awer dem Lieser sän Dram u sech ze rappen.

Mat den zéng Gedichter, déi de René Kartheiser u séng Geschicht unhänkt, fanne mer nach emol d'Geleënheet dem Kartheiser séng Qualitéit als (Kanner-) Dichter ze ënnersträchen. Och dës Gedichter bréngen dem Kand eng Licwensphilosophie wéi se haut ze dacks vernolcissegt gët.

Alles an allem, e Buch dat a kenger (Kanner-) Bibliothéik fele soll!

Jacques Steffen

***

Adrien Ries: «*Mobilitéit a Flexibilitéit an der Lëtzebuerger Economie; De Staatsbeamtestat; Eis Sprooch(en)*». 57 Säiten. Präis 250 Franc. Inst. g. d. Sciences morales et politiques. CCP 37983-56.

Dat sin déi dräi Konferenzen, déi den Adrien Ries nach kuurz viru séngem stënterlechen Doud, am groussherz. Institut, Sciences morales et politiques, 1990/91 op Lëtzebuergesch gehalen huet. Hien as deen zweeten, deen éischte wor de Jim Cloos, deen eis Sprooch dofir an der Sektoun gewielt huet. — D'Virwuert derzou vum Präsidant vun der Sektoun Raymond Wagner as och op Lëtzebuergesch.

Wat den A. Ries a sénger Aart a Weis riichteraus, ouni ze blimmelen an ze vermëmpelen, do ze soe wouss huet Hand a Fouss. Wéi gesot fräi vun der Long op d'Zong, ouni een oder eppes ze verschounen. Et as wuel derwärt déi dräi Konferenzen ze liesen, nët eleng weinst deen uerdentleche Lëtzebuergesch, mä well en éierlech an objektiv déi 3 Themaën upaakt.

Kann een him onrecht gin, wann hien de Fanger hieft a behaupt, datt Lëtzebuerg gëife mengen

si wiren eppes Besseres, ouni dobäi awer dat Positiivt z'iwwersin. Natürlech gefällt dat nët jidderengem a vläicht mengt dësen oder deen esouguer hie wir gemengt. Sou ganz onrecht hätt en nët, wann den A. Ries a sénger éischer Konferenz «*Mobilitéit a Flexibilitéit*» seet, datt ee sech selwer och misst beganne fir Aarbecht ze fannen, dofir och alt emol aus dem Minett an d'Éisleck plënnere sollt, well dat as nët manner wéi datt déi vun «do uewen» missten no «do ënnen» fuehren, fir eng Schaff ze hun. Zu Wolz hate se sénger Zäit Leit néideg gebraucht, mä et as ze soe keen aus dem Süden an Zenter dohinner gezun, déi keng Aarbecht haten, fir do eng Plaz ze kréien. D'Leit aus den Nopeschlänner sin do nët esou glott a kammoud a koumen du aus der belscher Nopeschgéigend.

Et doet engem leed nët dat alles kënnen opzedeschen, wat den A. Ries dozou virbruecht huet, grad ewéi dat, wat en iwwer de *Staatsbeamtestat* m.M. ganz iwwerluegt opzielt. Gi mir dann nët e Staatsbeamtestat, wou mer 1991 ewell 32 Staatsbeamten, Gemengebeamten oder Beamten aus parastaatlechen Institutiounen an der Chamber sätzen hun, mat all dene Virdeler déi déi hun? As et nët gelungen, wéi den A. Ries och seet, datt Staatsbeamten d'Gesetz opsetzen, déi dann an der Majoritéit vun dene Staatsbeamten-Députéierten an der Chamber gestëmmt gin. (A wéi as et dann am Staatsrot? — d'Red.) Froe gin der amass vun him opgeworf, Äntwerten drop, déi nach laang nët jidderengem passen, déi awer nët esou mir näischt dir näischt vun der Hand ze wise sin, zemol deen hei Passage, deen och nach laang nët gefale wäerd (Säit 21. 23): «Drëtte Grond: well d'Partei besonnesch di déck, d'Staatsbeamten dacks op Grond vun hirem Parteilkaart an nët op Grond vun hirem Wëssen a Kënnen ernennen. Kcc Wonner also, wann d'Staatsbeamten, och an de Parteien, déi éischt Gei spille(n) (wëllen). Dobäi sin d'Proffe ganz besonnesch virop, well si no der Reform vum Pierre Grégoire ganz legal manner wéi soss iirgendeer Lëtzebuergesch schaffe müssen...» — Et kennt een elo mat guddem Gewëssen dogéint munnecht Argument bréngen — gët nët ëmmer no méi Beamten a Leit fir en neie Staatsdëngst geruff, vun de Leit? — mä loosse mer et derbäi loosse.

Dem A. Ries séng Konferenz iwwer «*Eis Sprooch(en)*» as déi, déi äis am meeschten intresséiert. Hien ënnersicht am éischten Deel eist Sproochgesetz vum 24. Spürkel (I), am zweeten

Deel d'Lëtzebuenger Sprooch an (und) Europa, am drëttten Deel gin d'Konklusiounen gezun. Et as fir de Rezensent nët grad liicht fir kuurz zesummen ze faassen, wat do gesot gët. Am léifste géif en déi 30 Säiten hei bréngen, well et wüerklech derwäert an néideg wir, dat Ganzt an aller Rou ze liesen a sech Gedanken driwwer, derfir an dergéint, maachen ze kënnen.

Fir d'éischt analyséiert en also d'Sproochegesetz vum 24.2.1984 a freet sech, wat as d'National-sprooch, wéi et am éischten Artikel vum Gesetz heescht a wat domat geméngt as. Zitérieure mer S. 29, 1.1.3.: «Di schwéierst Fro vun dësem Artikel 1. awer as dat hei: wat fir eng Sprooch as dat eigentlech, dat Lëtzebuergesch do? as et déi vum Lëtzebuenger Diktionär? déi vum RIL 92,5? déi aus der Chamber? déi vu Veinen oder déi vun Eechternooch? An déi vun Arel, Sankt Vith oder Bëlbreg? Mir hu bekanntlech keng Akademie déi géng festleën, a festschreiwten, wat Lëtzebuergesch as. — Doriwwer gët et kee Gesetz, kee Reglement, keng Traditioun, ausser engem ministerielle Beschluss vum 10. Oktober 1975 iwwert d'offiziell Schreifweis. Mir wësse jhust, dat eis Sprooch vum Muselfränkischen hirkënnent...

...Dat eenzeg wat mir afällt, as déi ongeheier kulturell Entwécklung an dene leschte Jore vum Lëtzebuergesch an Sprooch vun eise Schrëftsteller. An deem Ament, wou di meescht Speaker vu Radio Lëtzebuerg an di meescht Deputéierte vum Krautmaart di Lëtzebuenger Sprooch regelrecht verhonsen, geléngt et enger Parti Autoren, ze beweisen, dat eis Sprooch nët nëmme mëndlech, mä och schrëftlech ze gebrauchen as... Dat eenzeg wat felt, as dat déi Sprooch nët esou an de Schoulen dozéiert gët, dat jiddfer Lëtzebuenger wéinstens esou vill Lëtzebuergesch liesen, schreiwten a schwätze kann, wéi dat mam Franséischen a mam Däitschen de Fall as...»

E freet sech dann: Wat as d'Gesetzsprooch? an hält fest, dat dat «franséisch» as, dat eenzeg an eleng zielt a mécht dozou séng Bemierkongen, wéini, wou a wann däitsch a lëtzebuergesch gebraucht kënnen gin.

Den A. Ries betount dann, dat d'Groussherzogtum Lëtzebuerg zu de francophone Länner gehéiert, wann och de Lëtzebuenger selwer zwee oder dräisproocheg as, de Stat awer «unilingue francophone», wat e mat Bemierkunge stäipt.

«A wéi as et mam Däitschen, dat praktesch legal nëmme um Pabeier steet», freet en op Sait 37,

1.8.3. Mer lese: «Lëtzebuergesch — also eis Nationalsprooch — gët bal iwwerhaupt nët offiziell geschriwwen, mä och dat geschwate Lëtzebuergesch geet quantitativ a qualitativ hannerzeg...»

Zitérieure mer nach (S. 39, 2.1. Artikel 217 FWG): «Och no dem Gesetz vum 24. Spierkel 1984 huet Lëtzebuerg nët gefrot, dat séng National-sprooch misst offiziell Sprooch an der EG gin. Dat wir awer och allerhand vermessen, wann ee weess, wat se heiheim mat eiser National-sprooch maachen. Zu Bréissel géingen se sécher de Kapp rëselen. Fir Europa as Lëtzebuerg ee rengt franséischsproocheg Land. Däitsch oder Lëtzebuergesch bestin nët. Op den Dëscher an de Sitzungssäll steet iwwerall «Luxembourg» a kees «Luxemburg» oder «Lëtzebuerg»...

Hie kënnent dann op d'Direktiv iwwert d'Dokteren, d'Zännokteren a Véidokteren wéi et du drëm gong, dat friem Dokteren zu Lëtzebuerg d'Recht kriten hei ze praktizéieren a gewollt gin as, dat déi missten esou vill Lëtzebuergesch verstoen, fir mat de Patienten an enger Sprooch schwätzen ze kënnen déi si géife verstoen, wat den Artikel 20,3 vun der Direktiv awer nët expressis verbis virgesäit.

Loosse mer dann am Einn nach zitéieren, wat d'Sektioon iwwer d'Reform vun der Lëtzebuenger Verfassung (9) wëllt an den A. Ries een neien Artikel virgeschloen huet, fir deen hie sech a Spuenien, an der Schwäiz an an Norwegen inspiréiert huet (Sait 48): «Artikel 29. — D'Lëtzebuergesch as de Lëtzebuenger hir Nationalsprooch. Jiddfer Lëtzebuenger muss séng Nationalsprooch kennen an huet d'Recht se ze gebrauchen. 2. Däitsch a Franséisch sin di Offiziell Sproochen. 3. Fir beim Stat ugestallt ze gin muss een Däitsch, Franséisch a Lëtzebuergesch schwätzen a schreiwten. 4. D'Gesetz regelt all weider Einzelbeten.»

«Duerch esou een Artikel an eiser Verfassung wir d'Sproochegesetz vum 24. Spierkel 1984 natüerlech bifällig. An d'Dir sténg op, fir eis kulturell Identitéit esouguer um europäesche Gericht duurchzesetzen.»

Mir widerhuelen, et wir gutt fir dem Adrien Ries séng Konferenz iwwer «Eis Sprooch(en)» hei ganz ze bréngen, well hien duurchewech den Nol op de berüimte Kapp geroden huet. Hie wollt provozéieren, hie wollt eng Diskussioun, ouni Fanatismen, iwwer d'Wüerklechkeet vun eise(r) Sprooch(en).

***

b. r.

Dem *Pol Greisch* séng Theater-Trilogie: *Äddi Charel; Besuch; E Stéck Streisel*, déi am Kapezinertheater gespillt si gin a ganz gutt gefall hun, sin an der Serie «Amphitheater», Nr 22/23 erauskomm. 200 Säiten. Präis 300 Frang. Editioun phi, lechternach. Postscheck 67021-91.

***

«E klenzt awer rengt Bichelchen»... esou nennt de *Josy Braun* säi Band vu kuerze lyresche Gedichter a Biller, deen dëslescht (1992) ënnert dem Titel «*Flantermais géint der Owend*» bei den Editions polyprint zu Esch-Uelzecht erauskoum. Dës «petits poèmes en prose», — oder a kuerze fräie Rhythmen, wann dër wëllt — «Ic wäit ewech vu Gesellschaftskritik a Polemik, mä och genee esou wäit vu Satir, vu Parodie a Sarkasmus», sot den Autor bei der Presentatioun. — Deemno en anere *Josy Braun* wéi d'Lieser en als engagéierte Journalist oder och als Mann vum Cabaret, vum Theater oder als Balladeschreiwër kennen? Ech géing soen: jo an neen zegläch.

Jo: en zitt sech hei op «déi einfach Saache vum Liewen, vun der Natur an dem Rhythmus vun denen zwee» zréck. Dat eleite sin dann och Grondgedanken an Haaptmotiver vum «klen-

gen» (awer liewesweiden a liewesëmfaassenden) a vum «rengen» (awer kompositoresch an thematesch duerchuechten) *Zyklus* vu lyreschen Texter (vum 1. Text: «Vu wou kënt (d'Liewes-) Well» iwwert «D'Doudemass» bis zum leschte Bild vun der Baach, déi Äis brécht, déi dem Autor säi mënschlechen a litterarische Message bréngt, säi «Pabeierscheffelchen» an d'Welt vun dene mat eriwwer hëlt, déi no eis an duerch eis an d'Liewe kommen; wéi d'Liewe kënt a vergeet an zréckkënt;

— Erennerong un d'Schoulzäit mat hirem Verlaangere an dem groen Alldag ouni Aussicht ze kommen, mat de Schmueberen an de Süden ze fléien...

— Ausspanen aus dem Zwouaerverkéier — dremen dovun, op der ncier Autobunn wäit iwwert d'Gewan sech ze verléieren...

— d'Äiszäit déi kënt, awer (fir anerer?) nët déi lescht as;

— Schrecklech Biller vu Kanner a Léift zu de Kanner, déi een ofdreift, a vu Kanner, denen een d'Ireed um Spill hëlt; vu Spillsaachen, denen een d'Mamm (= d'Kand) ewechhëlt...

— Mammeléift; Elenggin; Elengsin; d'Illusiounen, déi vergin, wéi Ikarusflug, déi un de Vitrine

- vun New-Yorker Wolléckekrazer a Schiirbelegin; a Biller, metaphorescher, Vergläicher, déi dacks erémkommen: z. B. «d'Däischtert» (S. 34); — «am Eck schielt der *Doud* un engem Ee (S. 36) — «*Nom Maart*» ... as «Jiddcree fir sech» (S. 38) — «bis déng Aen nët méi matman» (S. 40) — «d'Hogäns (...) verschwannen hannert dem Bësch — Eng as vergiess» (S. 50) — (...) «déi gro Steng / behalen lo / d'Iwwerhand» — «Däischtert an Niwwel» (S. 54) — «d'Déift lauert» (S. 56) — «déng Zäit kënnt» (S. 60) — «däi leschte Stéck / viru schwaarze Fräck» (S. 62) — «Al gin / Al sin» (...) — ...«nët méi erfieren / wann d'Flantermais kommen (S. 66) — ...«mäi lescht Gedicht» (S. 68) — ...«ech halen op / mat schreiwen» (S. 70)

Hannert dësem an aneren Abklacksbiller, dësen naturlyresch-impressionistische Stëmmungssequenzen, déi awer d'meescht metaphoresch, symbolsch Konnotatiounen erëmspigelen, fënt de Lieser dem Autor séng «mëschlech», eng vu parteipoliteschen oder programmateschen Iwwerleonge fräi oder erëm — déi soss (am Cabaret oder am Theaterstéck oder esouguer an der Ballad) vläicht e bësse méi verstoppt war — mee ëmmer do. Et kënnt dem Lyriker Josy Braun zwar nach e pucrmol vir, datt dës kuurz Lyrismen an e méi déck opgedroenen episicierenden (awer nëmme heiandso och moralisierenden Toun) verfallen — ouni awer iwwerhaupt an en traditionnell a guttgemengt Gepoters ze rutschen: duerch en éischter herb an ënnerdriewend gebrauchte Sproochduktus, dee bal prosaesch wiirkt a vläits grad dofir de Konträr vu kitscheg oder epigonal (nët méi Marcel Reuland oder 't'it Schroeder, z. B. ...) op där enger — oder «hyperpost-modern» op der aner Säit as.

Dës Gedichter fannen hiren egegen Toun — och grad well se allgemeng mëschlech Lieweshannergrenn a Wieder faassen, nuancéiert, sensibel — «lyresch» eben!

Si sin an eiser Sprooch doheem, an hëllefen och, eiser Sprooch en neit Doheem ze gin: och wann Dir se liest!

P.S.: D'Fotoën, d'Opmaachung: Format (d'Kartongsdeckele männer) hu mer gefall — mä si liewen awer éischter hir egen Ausso; — a sin éischter etlech mol (nët all) e bësschen zevill «besënnlech» oder ze «romantiseierend»; — si sin och

Biller — kënnen awer nëmme selen déi sougenannt lyresch «Polyvalenz» (crlaabt mer fir eng Kéier d'Wuert!) vun engem poetesche Wuertbild errechen!

— An näischt fir ongutt!

Gjpr

Präis 880 Frang. Postscheck (Jos Braun, Mamer) 32331-30. Och an de Bicherbuttecker. Oplo 500 Stéck, 30 Fotoën.

* * *

Iwwert d'Buch vum J.-M. Treinen: «*Angscht virum groussen Tunn*» an deer nächster «Eis Sprooch», grad ewéi iwwer dat «*Néirewou*» vum Alain Atten.

Pierre Posing

Sexothérapie

Eng Zigrett
mat Léppestéft.
De Parfum heescht
«Neuros».

Eng Emanz
mat Cabrio.
De Bypass as
grandios.

Décke cool
an tonnégäil.
A banne leeft
nët vill.

'D'éischt Make-up
an da gelift.
Mat siww'nzéng schon
débil.

Eng déck Jeep
mat Télé dran.
Een Zil muss all
Fra hun.

Ech si frou
datt ech als Mann
déi Problemer
nët hun.

'ch war 'lo rëm
zwéi Méint
an d'Thailandstalt,
mäi léwe Jong!

Gil Mandy

Och emol e Luef, mä... och e puer Datzen

No all dene sëlliche Kritiken a gutt Réit, déi mir bis elo schon un eis Medien, a speziell un den UKW, gericht hun an nach ëmmer musse riichten, sief ower och emol hei eppes gelueft. An zwar den «Hei elei». Déi jonk Këppelchen, déi mir elo owes gesin an héieren, déi gët sech drun e proppert Lëtzebuergesch ze schwätzen. An, den Näid muss hinnen et loossen, si maachen dat gutt, egal iwwer wat si eppes ze soen hun. Déi aner vun der Equipe, fir keen ze nennen oder ze vergiessen, iwregens och. E Bewäis, datt et geet, wann een nëmme wëllt. Bravo! As dat vläicht well mir si virun eis gesin? Well déi meescht vun denen aneren, déi mir nëmme héieren ower nët gesin, déi fachen «nach wie vor» (jo! amplaz: haut ewéi gescht oder: emol wéi d'anert mol) dran an d'(Sprooche-) Bräischossel. Wat läit hinnen drun, wann se manifest sproochlech a grammatesch Feler maachen an (bal nëmme) däitsch Wieder an Ausdréck an eis Sprooch era schmuggelen. Wann et och alt dacks der sin, fir sech krank ze laachen, esou bosseg sin se, da gët een dach meeschtens queesch an et misst een sech laudenhaart iergeren. Ech nennen duerfir hei nëmme e Grapp voll (et gíf der e Sicschter) vun denen, déi mir apaart op de Mo schloen, jhust wéi se mir elo an de Kapp kommen. Vlächicht liest deen een oder deen anere vun den haaptberufflechen oder ge-

leöntlechen UKW-Spriecher et an dann hëlt en sech et eng Grimmelchen zu Häerz. D'Hoffnung soll ee jo ni opgin. Hei sin se:

En as ermord gin — en as ermuert gin
de Mörder — de Mäerder
en as flüchtég — en as duerch d'Bascht
ëm Mëtternuecht — ëm Hallefnuecht
en Onfall — en Akzident
Baustell — Schantjen
eng Sekund, zwou Sekunden — eng
Sekonn, zwou Sekonnen
e Rahmeprogramm — e Kaderprogramm
am Rahmen — am Kader (well e «Rah-
men» as e Kader oder eng Rumm, a Rahm
as Schmant)
eng Gesetzwirrag — e Projet de loi,
Gesetzprojet
schnell — séier
oft — dacks
séit — zënter
séier vill — ganz vill, villeg
sätzen a setzen — dat sin zwee verschidde
Verben a Begrëffer
en Unterschluupf (sic) — en Ënnerdaach
Schmock — Bijhuën
geschmëckt — je nodeems: gerëscht,
dekoréiert, mat Bijhuë behaangen.

Mä elo hun ech besser opzehalen, well soss geet e Sicschter nët duer.

De Comité vun der Actioun Lëtzebuergesch 1992/93

Präsident: Heng Rinnen, Bëschstrooss 32, L-1534 Lëtzebuerg, Tél.: 48 61 37

Vize-Präsident: Lex Roth, 32, Charles Quint-Strooss 32, L-2380 Lëtzebuerg, Tél.: 478-2180 (Büro) — Caissier: René Faber, Barriärstrooss 14, L-1215 Lëtzebuerg, Tél.: 44 13 96 — Sekretär: Emil Steffen, Riedgenerstrooss 47, L-2432 Lëtzebuerg, Tél.: 48 64 68 — Sekretär-Adj.: Ernest Brachmond, Nic. Martha-Strooss 38, L-2133 Lëtzebuerg, Tél.: 48 36 27 — *Membere*: Marcel Lamy, Kellerei-Strooss 18, L-6718 Gréiwennaacher, Tél.: 75 83 89 — Robert L. Philippart, Charles Arendt-Strooss 25, L-1134 Lëtzebuerg, Tél.: 44 49 29 — Arthur Reckinger, Boulevard Jules Salentiny 21, L-2511 Lëtzebuerg, Tél.: 43 84 53 — Robert Siuda, Boulevard Hubert Clement 14, L-4064 Esch-Uelzecht, Tél.: 55 12 37 — Tom Thies, Baachstrooss 14, L-3340 Héncheréng, Tél.: 51 63 24 — Milly Thill, Antoine Jans-Strooss 1, L-1820 Lëtzebuerg, Tél.: 47 27 57 — Maisy Tockert, Cyprien Merjai-Strooss 45, L-2145 Lëtzebuerg, Tél.: 43 12 72

Saz an Drock: Dréckerei Kremer-Muller & Cie, L-3895 Fëiz

Wat huet d'A.L. bis elo erausgin ?

Mir kënnen nach offrécieren:

Zäitschrëft «Eis Sprooch»

1-1972	30 F	(Facsimilé, Ried vum C.M. Spoo 1896)	
8-1977	70 F	19-1986	70 F 30-1990 120 F
9-1978	70 F	21-1987	70 F 31-1991 120 F
10-1979	70 F	22-1988	70 F 32-1991 120 F
11-1980	70 F	23-1988	70 F 33-1991 120 F
13-1981	70 F	24-1988	120 F 34-1992 120 F
14-1982	70 F	25-1989	120 F
15-1983	70 F	26-1989	120 F
16-1984	70 F	27-1989	120 F
17-1985	70 F	28-1990	120 F
18-1986	70 F	29-1990	120 F

Vereinschreiwereien 300 F
zesummegehallt vum Marcel Lamy + Porto 60 F

Extra-Serie

No 1	De Rick, 2. Oplo, vum René Kartheiser	50 F
No 2	Ueter d'Jor, 2. kompléiert Oplo vum Heng Rinnen	150 F
No 3	Stuelen (Modeller) 3. Oplo fir all festlech an aner Geleechtheeten, eis Uertschaftsnimm, Menuën, d'Schreifweis asw.	90 F
No 6	Dem Prënz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland e Mäerchspill vum Edith Roeder mat der Musck vum Louis Beicht, an d'lëtzebuergesch iwwersat vum Robert Siuda, Illustratioun vum Pe'l Schlechter	300 F
No 7	Kurz Geschichten. Concours 1986	90 F
No 8	Klenggeketen vum Robert Siuda	90 F
No 9	De Kapp an de Stärren vum René Kartheiser, gebonnen	465 F
No 10	Kuerblumen um Lamperbiere gepléckt vum J.F. Gangler (1788-1856) mat der Schreifweis vun haut vum Tun Gonner	90 F
No 11	Lëtzebuergesch-Franséschen Dictionnaire (M. Th. Kroemmer)	100 F
No 12	Radiospiller (Concours 1989) vum Jhemp Hoscheit	60 F
No 13	Mat Laachen a Kräischen vum Tony Bastian	150 F
No 14	De gaunze Wee vum Tit Schroeder	360 F

D'Léierche (dem Léiweckerche sai Lidd) M. Rodange, Facsimilé an Transcriptioun (1973) 500 F

D'Buch fir Lëtzebuergesch-Couren: Kommt mir léiere Lëtzebuergesch (lëtzebuergesch-franséisch) + Porto 80 F

D'Iwwersetzung vum lëtz. Text vum Buch op däitsch, englesch oder portugisesch all Kéier 150 F

Déi 3 Cassetten, déi bei dést Buch gehéieren 945 F
(Et kann een d'Buch oder d'Cassetten och eleng kafen.)

D'Spéngel vun der A.L. 50 F

D'Bronze Plaquette 1.250 F
vum Dicks - Rodange - Lentz + Porto 100 F

Eis Gléckwonsch- a Neijoschkaarten

Neijoschkaarte mat Text

1014 Greinskapell	1034 Huelmes
1044 d'Schibbreg	1144 Siweburen
1214 Réimech	1224 Mënsbech
1234 Iechternach	1244 Clausen

Kaarten mat oder ouni Text

1334 Zolwerknapp	1344 Schläifmillen
1514 Méchelskiirech	1524 Brancbuerg
1534 Déifferdang	1544 Rémmereg
1614 de Mëllerdall	1624 Iechternach
1634 de Pafendall	1644 d'Fies

1990/91 Zeechnungen aus dem Buch «Le Luxembourg dans les gravures du 19e siècle», vum François Ewen

1714 Esch-Sauer	1724 Veianen
1734 Ansbuerg	1744 de Gronn

1991/92 Zeechnungen aus «Le Luxembourg illustré et commenté dans les périodiques étrangers»,

Fr. Ewen / J. Welter

1814 Huelmes	1824 Klierf
1834 Veianen	1844 Lëtzebuerg

De Präis vun de Kaarten as 15 F d'Stéck
Bei 100 Kaarte kritt ee se fir 11 F d'Stéck

Porto fir Kaarten hei am Land

1 Serie (4 Kaarten)	25 F
3 Serie (12 Kaarten)	40 F
doriwwer	60 F
fir Europa	30,- / 60,- / 90,-
fir Iwwerséi	70,- / 155,- / 230,-

Gléckwonschkaarten (ouni Text)

1991/92 Modern Malerei vum der Madame Lou Kreintz
612 an 622 Tableau (faarweg) 30 F d'Stéck

Gléckwonschkaarten fir Hochzäit oder Gebuert

Zeechnunge vum O. Nalezinek

4 verschidde Kaarten 15 F d'Stéck

D'Präisser déi mir ugin, si fir Mëmbren.

Schoulen, Gemengen, Veräiner oder Mëmbren, déi am grouse kafen, kënnen Rabatt kréien.

Bestelle kann een durch Iwwerweisungen op ee vun eise

Konten: Postscheck 6644-48

Spuerkcess 1000/7250-4 — BIL 4-100/97-48

Schreift w.e.g. op Àre Virement/Versement gucch, wat Dir wëllt, an och d'komplett Adress.

All Informatiounen kënnen Dir um Téléfon 47 06 12

(Äntwertapparat). Wa keen am Büro as, da sot w.e.g.

Àr Téléfonsnummer, mir ruffen Iech dann erëm.

Bestelle kënnen Dir och schréftlech un eis Adress:

Actioun Lëtzebuergesch

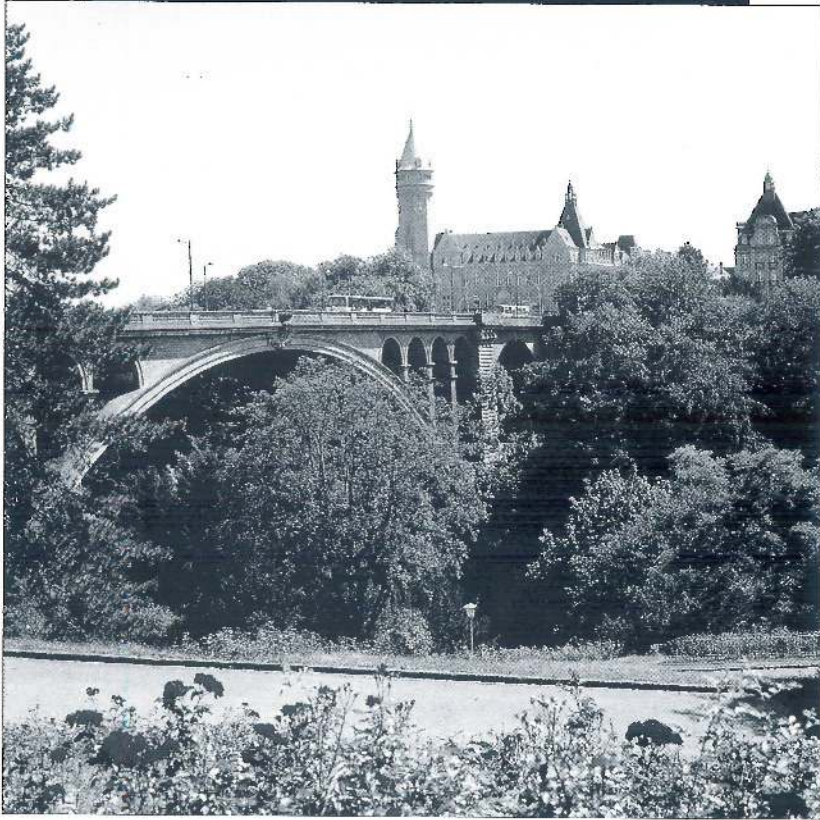
Postkëscht 98 L-2010 Lëtzebuerg

Porto fir Buch/Zäitschrëft fir Lëtzebuerg (wann net extra vermerkt): 40 F. — Fir d'Ausland a bei méi grouse Commanden richte mir eis nom Posttarif.

Et kann een natierlech och séng Bestellung an eisem Büro op Nummer 21 am Bredewe an der Stad ewechhuelen.

Am beschte froet een dofir e Rendez-vous.

ÄRE PARTNER

an alle Finanzfroen

SPUERKEESS

ISBN 2-87989-000-4